

NYELVÉSZETI FÜZETEK.

SZERKESZTI SIMONYI ZSIGMOND.

38.

A
SZIGETKÖZI NYELVJÁRÁS

IRTA

SZABÓ SÁNDOR D^R

GYŐR VÁRMEGYE TÁMOGATÁSÁVAL

BUDAPEST, 1907

ATHENAEUM IRODALMI ÉS NYOMDAI R.-TÁRSASÁG KIADÁSA

Ára egy korona.

THE UNIVERSITY OF CHICAGO PRESS

THE UNIVERSITY OF CHICAGO PRESS

1957

THE UNIVERSITY OF CHICAGO PRESS

THE UNIVERSITY OF CHICAGO PRESS

1957

THE UNIVERSITY OF CHICAGO PRESS

THE UNIVERSITY OF CHICAGO PRESS

NYELVÉSZETI FÜZETEK.

SZERKESZTI SIMONYI ZSIGMOND.

38.

A
SZIGETKÖZI NYELVJÁRÁS

IRTA

SZABÓ SÁNDOR DR

GYŐR VÁRMEGYE TÁMOGATÁSÁVAL

BUDAPEST, 1907

ATHENAEUM IRODALMI ÉS NYOMDAI R.-TÁRSASÁG KIADÁSA

A SZIGETKÖZI NYELVJÁRÁS.

Szigetköz Balassa József osztályozása szerint a felsődunántúli nyelvjárás északnyugati felére esik; Győr megye tósziget-csilizközi járásának egyik része. Ez a járás ugyanis három részre oszlik: Tóközre, Szigetközre és Csilizközre. Tóköz Győr megyének a Rába és a Rábca közé meg a Rábcan túl eső része, egészen föl a Kis-Dunáig. Szigetköz és Csilizköz a Kis- és Nagy-Duna alkotta szögletbe esik, még pedig Szigetköz a szöglet belső felébe, Csilizköz pedig a külsőbe. Szigetköz falvai a következők: Ásvány, Bácsa, Dunaszeg, Dunaszentpál, Hédervár, Kisbajcs, Lodomér, Nagybajcs, Pataháza, Ráró, Révfalu, Szabadi, Szogye, Ujfalu, Vámos, Vének, Zámoly. Mind tiszta magyar községek. Ezek közül jártam a következő egymás mellett levő községekben: Bácsán, Vámoson, Szabadin, Kisbajcson, Nagybajcson, Szogyén és Véneken. Véneknél a Dunán átkelve elvetődtem a Csallóközbe is, Erecs pusztára és Csicsó faluba, de az idő rövidsége miatt csak néhány helynevet tudtam följegyezni.

A nyelvjárás az átkutatott falvakban egységes, s minden bizonnyal a többi szigetközi községekben is ezt beszélik, sőt aligha tévedek, ha azt állítom, hogy a csilizközi nyelvjárás sem különbözhetik a szigetközitől, mert semmi természetes elválasztó határ sincsen a kettő között, hanem egyik a másikba olvad. A Tóközben több német falu van. Ezek gyorsan magyarosodnak, s nincsen már igen köztük, aki magyarul is ne tudna. Két ilyen faluban jártam egy alkalommal, a szomszédos magyar községekbe nem volt alkalmam elmenni, de gondolom, ezek se tartoznak a rábavidéki nyelvjáráshoz, hanem csak a felsődunántúlihoz, mert e két magyarosodó falu lakosai is ezt a tájszólást

beszéli. Lehet, hogy nincs igazam, de lehet, hogy a tószigetcsilizközi közigazgatási fölosztás nyelvjárásilag is egységes, habár ez az állítás Tóközre vonatkozólag kérdéses, mert a Kis-Duna meglehetősen erős határvonal közte és a másik két rész között.

A szigetközi nyelvjárás nagyjában azonos azzal, amelyet Győr megyének pusztai járásában beszélnek. Ennek a járásnak a határai északon a Kis- és Nagy-Duna, nyugaton a Bakony hegység egyik nyulványa. A többi oldalról nincsen természetes határa. Mind a szigetközi, mind a pusztai járásban dívó tájszó-lás határozottan beleesik a fölsődunántúlinak ismert nyelvjárásba, a főbb jellemző tulajdonságok egyezők, csak a mellékesekben van eltérés s ezek a mellékesek a szigetközi nyelvjárásban vannak nagyobb számmal. Győr megye harmadik járása, a sokoróaljai járás, a Bakony hegység említett nyulványának nyugati oldalán egész a Rábáig a rábavidéki nyelvjáráshoz tartozik, de minden községére nem merném bizonyosan állítani, mert csak kevés tudomásom van róluk.

Mielőtt magát a nyelvjárást ismertetném, egy-két szót akarok szólni azon községeknek a történetéről és jelen állapotról, amelyekben adataimat gyűjtöttem. A történeti részre vonatkozólag a Fehér Ipoly szerkesztette Győr megye és város egyetemes leírása 1874. szolgált forrásul.

Az átkutatott községek története jóformán csak a török korszakkal kezdődik. Az előbbi időből alig van egy-két nyom a győri és a hédervári levéltárakban. A lakosság részint jobbágyokból, részint egyházi nemesekből állott, de voltak szabad nemesek is. Ezek között első helyen áll a Hédervári család, ennek birtoka volt a többi között Vámos és Szabadi község is. Ezek csak 1848-ban szabadultak föl. Jobbágyok voltak még a vénekiek is, a pannonhalmi apátúr jobbágyai, de mint afféle vízmentén lakó nép, több szabadságot élvezett. Bácsa, Kisbajcs, Nagybajcs és Szőgye az egyházi és a szabad kuriális nemesek falui. Az egyházi nemesek hajdanta szintén jobbágyok voltak, még pedig a győri püspök jobbágyai, de a török háborúk folyamán hadi szolgálataik fejében fölszabadultak s csak némi adót kellett fizetniök továbbra is a püspöknek. A török pusztítások idején a szomszédos vidékekről számos nemes család menekült erre a vizek védte helyre. A birtokosok szívesen látták a fegyverviselő nép segítségét s nem igen igyekeztek földesúri jogaikat rajtuk is gyakorolni, noha az ő földjeiken telepedtek le. Való-

színiileg ez volt az alapja annak, hogy 1848 előtt Kisbajcs és Nagybajcs lakosai kuriális nemeseknek tartották magukat s nem akartak hasonlók lenni a szomszédos bácsaiakhoz, akik egyházi nemesek voltak, pedig Fehér I. könyve szerint még az ő idejében is fizettek a győri püspöknek a vadászati és halászati jogért.

A török uralom idején legtöbbet küzdöttek a bácsaiak és a két bajcsiak, s ezen szolgálataikért kapták kiváltságaikat. Ezekről vármegyei végzések tanúskodnak. Így a bácsaiak, akik legközelebb estek a győri törökhöz, 1626-ban egymaguk védték magukat s így jóformán az egész Szigetközt. Ezért egy 1626-beli vármegyei végzés elrendeli, hogy a többi faluk is kötelesek a bácsaiaknak segítséget nyújtani a török ellen. A törökjárás idején pusztult el Szőgye és Vének 1594-ben, amikor a törökök átkeltek a Kis-Dunán s fölpörzsölték e két útba eső védtelen falut. Véneket 1713-ban építették föl újra. A török pusztításnak esett áldozatul egy másik, ma már nem létező falu is: Szava. A Kis-Duna mellett feküdt, Bácsával és Kisbajccsal volt határos. 1642-ben a Szavai család birtoka volt. Az 1640-iki jegyzőkönyvek többször emlegetik Tugát nevű folyócskáját, amely a falut körösztülszelte, de ma már ennek semmi nyoma sincs. 1683-ban a török portyázók fölgyújtották, azóta sem épült föl. Ma már csak egy dülő és a hagyomány őrzi emlékét, mert a Duna áradásai már régen elmosták minden maradványát.

Bácsa mellett még két másik falu is volt. Az egyik neve: Esztergethó. A Hédervári család birtoka volt, 1670-ben még külön falu a megyei levéltár szerint. Mikor pusztult el, nem tudhatni; határa Bácsa és Kisbajcs határába olvadt, nevét csak a Kis-Duna egyik ága, az isztergető Dunaág és a Kis-Dunán túl fekvő majorság tartja fenn. (Az intelligencia magyarázata szerint neve Iszterke (Kis-Iszter) tövét jelentené!) A másik falu neve: Szentvid, Bácsa falutól délkeletre, a Kis-Duna mindkét partján terült el. Egy 1222-iki oklevél Szent Gúd néven nevezi; 1593-ban még megvolt a temploma, a néphagyomány szerint a vörösbarátoké volt. Ma már csak tégladarabok jelölik nyomát a Kis-Duna bácsai partján. Kis harangja a bácsai nebulókat hívogatta az iskolába egészen a legújabb időkig, amikor megrepedt és más került helyébe.

Bácsa történetében még csak az 1848. év emlékezetes. Ekkor ugyanis a Windischgrätz elől visszavonuló honvédség

majdnem fölguyjtotta Bácsát, csak a nagy sietség mentette meg a pusztulástól.

Legrégebbre tudják vissza vezetni történetüket Vámos, Szabadi és Vének. Vámos (régente: Vámosi) és Szabadi gyalog tízpercenyi távolságra vannak egymástól, mind a kettő a Hédervári család birtoka volt. 1268-ban fordul elő Vámos villa. 1521-ben II. Lajos megfosztotta a Héderváriakat birtokaiktól és Bakics Pálnak adományozta. Bakics református lett és reformátussá tette jobbágyságait is. 1660-ban visszakapták birtokaikat a Héderváriak. Ezen család egyik sarja, Hédervári János, győri kanonok lett és Vámos községet a győri káptalannak adományozta misealapítvány címén. A káptalan állítólag botot és olvasót küldött református jobbágyságainak. A reformátusok legnagyobb része inkább a botot választotta s elszéledt a vegyes vallású szigetközi falvakba. Vámos az országot érő csapásokból bőven kivette a részét, kezdve a német császárokon, Ottokár, Batu kán, a török, majd megint a német hadak pusztították, 1809-ben pedig a franciák, akik a plébánián levő latin följegyzés szerint a plébánosnak minden megmozgatható holmiját, még a fazekait is elvitték. A község lakosaival hasonlóképp bántak el. A győri ütközet után a Duna és a Rába fölötti rész francia hatóság alá került és Bende Ferenc plébánossal csak erőszakkal tudták kihirdettetni Vámoson Napoleon főnnhatóságának az elismerését. Mint már említettem, 1848-ban szabadult föl a jobbágyságból. Szabadi mindenben testvériesen osztozott Vámostal, de legkivált a gyakori árvizekben egész a legújabb időkig. Vámosnak bekebelezett pusztája Sárás, régente Sárán-sér, a győri káptalan tulajdona, valami háromnegyed órányira van Vámostól. Szabadi határában van a Szunyog vagy Lencseház nevű kis pusztája. Valamikor szintén Szabadi határában volt Kenderesmedve nevű község, a vámosi plébánia iratai többször emlegetik, de ma már semmi sincs belőle.

Vámosénál is régebbi adatok vannak Vének történetére. Szent László korában Veinick praediumnak van írva, IV. Béla alatt Weinuch apátsági halászsok lakta praedium. Kötelességük volt a pannonhalmi apátot Zigeethfőig hajón elvinni, de vissza már apátur lovainak köllött hajójukat visszahuzatni. Kötelességük volt továbbá hálókat fenni az apát fonalából és halakat fogni a papok számára. A törökjárás alatti sorsát már említettem.

E községeket mind tiszta magyar nép lakta és lakja s a

vezetéknevből következtetve csak egynéhány horvát eredetű család telepedett le közéjük, még pedig valószínűleg a horvátokkal betelepített, de ma már teljesen megmagyarosodott szomszédos Szentivánból. A többség római katolikus vallású s bár valaha a győri püspökség és káptalan jobbágyai és nemesei voltak, a plébániák mégis az esztergomi egyházmegyéhez tartoznak, kivéve Véneket, amely most is a pannonhalmi főapátságé. Majdnem mindegyik faluban azonban van egy-két református család. A főfoglalkozásuk a földművelés, a szegényebb családoké még a halászat is, Vámost és Szabadit kivéve, amelyek nem fekszenek közvetlenül a Duna mellett. A Nagy-Duna mellett levő Nagybajcs, Szőgye, Vének lakosai közül többen dunai molnárok. Legkevertebb nép lakik Bácsában; gyalog ugyanis egy órányira van Győrtől, így sok benne a mindenféle napszámos és gyári munkás, ezek pedig nem tartoznak éppen a legcsöndesebb népek közé. A büszke földműves nép le is nézi egy kicsit őket, s a szomszédos községbeliek bizonyos kicsinyléssel beszélnek Bácsáról, akibe olyan sok mindenféle nép lakik. A legtakarékosabb, sőt mondhatni fukar nép lakja Kis- és Nagybajcsot, de legkivált Kisbajcsot. Itt vannak a Szigetköz paraszttankárai, 5—6 ezer forint készpénzzel rendelkező gazdák nem ritkák, sőt 10—15 ezres is akad. Fősvényen élnek, a bácsaiak szerint csak akkor laknak jól, ha más faluba mennek vendégségbe, a potyát szeretik, de maguk csak kamatokra dolgoznak, uzsorára azonban sohasem. A legrendesebb adófizetők, a bácsai adókasszát is a Kisbajcson lakó birtokosok töltik meg legelőször a földadóval. Minden bácsai törvénybíró örömmel gondol rájuk, de annál nagyobb bosszúsággal a maga falujára, mert itt majdnem egzekválni köll az adót. Nem is igen szeretik ezt a gyűlölködéssel járó hivatalt a köteles időnél tovább viselni. Vámos községben vannak átlag a legbirtokosabb népek. Büszke, összeférhetetlen emberek, ha egy-két évig jó a termés, vígan folyik köztük a pörlekedés, csak az árvizes időkre csöndesednek meg egy kissé. Tehetős, józan molnár, földművelő és halász nép Vének lakossága. Legnagyobb hasznót rétjeik hajtanak. Legszegényebb faluk Szabadi és Szőgye, mind a kettő kis község. Szabadira legjellemzőbb, hogy bort csak akkor láthatnak, ha bemennek Győrbe. A zsidó kocsmáros tudománya csak egy-két liter pálinkáig tart, az se köll senkinek se, pedig a vizük is posványos ízű. Módosabb valamivel Szőgye. Még nem rég egészen rá a

Nagy-Dunára volt építve s ez okozta annyiszor pusztulását, mégis mindig visszaépítkeztek a régi helyükre. A legutóbbi nagy árvíz után megyei karhatalommal kellett őket beljebb telepíteni a Dunától, annyira ragaszkodtak kenyeret adó Dunájukhoz. Mesterember népség: kovács, bognár, asztalos, takács stb. itt is, ott is akad, ez aztán ellátja az egész környék szükségletét.

Ilyenek voltak és ilyenek most a viszonyok Szigetközben. Ezek után most már rátérhetek magának a nyelvjárásnak ismertetésére.

I. A SZIGETKÖZI NYELVJÁRÁS HANGTANA.

A) Magánhangzók.

A szigetközi nyelvjárásban csak egyszerű magánhangzók vannak, kettősek nincsenek. Az egyszerű magánhangzók táblázata a következő:

A nyelv állása	Mély hangzók		Magas hangzók	
	ajakgömbölyi- tés nélkül	ajakgömbölyi- téssel	ajakgömbölyi- tés nélkül	ajakgömbölyi- téssel
Alsó	á	a, â	e, ê	
Félközépső		o, ô		ö, õ
Középső		o, ó	ë, é	ü, üö
Felső		u, ú	i, í	ü, ü

Az á hang ejtésére semmi mondani valóm sincs. Rövidjét, az â-t nem hallottam még idegen szavakban sem; helyette vagy a-t vagy á-t ejtenek: *kalamus, kaszli, Amérika; kándli.*

Az â hang a pótló nyujtás esetén használatos: *âsó, âszër, azonná, asztáfia, hágat, mēksátad, mēkhât, ódádészka, tâp, âra;* a -val raggal ellátott szavak: *Annávâ, avvâ, ádomássâ, darabbâ, hatossâ, magaddâ, marokká, órâvâ, tavaszszâ, zsidájivâ* stb. A -va képzőt is így ejtik: *főrakvâ, mēgalakuvâ, lēcáfuvâ, foglâvâ* stb.

Az â-hoz hasonló esetekben ejtik az ê-t is: *êsö, jó hêre, itê, kêt, közê, terênyî, ügyêjên, êbök, êcsikkaszt, êfogy, êfordú, êhajt, êkászolódik, êkövetkezik, êmarad, êmëgy, êrogyázik, êröpü, êtemet, êválata, êvár, êzár, êre, csibêjivê, csipkévê, evvê, föstikkê, ippensüggê, jószêrivê, szigettê, vizzê; düvê, íkuvê, vegyelítvê* stb.

Az o, ô-t az a és o közti nyelvállással ejtik. A köznyelvi a és â helyében ejtik, ha a megelőző szótagban á hang van; de nem mindig, mert egyes esetekben a rendes középső nyelvállással képzett o-t ejtik, máskor meg, kivált a műveltebbek váltakozva használják a köznyelvi ejtéssel.

átotta (átadta), szántonyi, vésárnop; árpo, árvo, Bácsó, bácsói, dámo, drágo, fērányo, ládo, riskásó, pogácsó, sámlo, sárgo; ágo, álo-kötös, áro, észámollásó, házoi, lábo, nálo, szálo, szárnyo, utánnó, úrvájo, bikájo, buzájo, formájo, hibájo, katonájo, párgyo, szarvájo, szájo, szó-májo; Angliábo, aránybo, barázdábo, Bácsábo, hējábo, kárbo, lábábo, maktárábo, pajtábo, sárbo, sorábo, szobábo, tisztábo; bikáro, kocsi-számro, nēmsokáro, Pázmándro, soráro, számáro, számódásro, vacsoráro, vásárró; haranglábnok, Istvánnok, kovácsnok, kukoricánok, lánynok, tisztánok; csinájok; láttom, taláttom; álgyo, érakto, hibázso, lássó, mēgváktó; csinyánok, éjárnok, talánok, azok énvelem rosszú bántók; alkámávó, annyávó, csáklávó, kapállássó, tojássó, urávó, vėllávó, zsidákkó, évan vágvó, zárvo, be van táblázvo stb. Ellenben: ágos, álopot, átógērēnda, bántonám, betáblásztotta, fárodóz, házot, házosság, mēgmagányosít, spárgoszálok, számódás, szárnyos, szároz, társolog, támoszt, váloszt, vásznos.

Hasonlókép o a tővégi magánhangzó az '-m, -d, -tok bir-tokos személyragok előtt, ha az előtte álló szótagban á van: lábom, házom, lábod, házod, lábotok, házotok.

Az ě hangot pontosan megkülönbözteti a nyelvjárás a nyilt e-től. Egyes esetekben azonban az ě helyett ő-t (pótló nyújtás esetén ő-t) ejt. Igyekeztem teljesen összeállítani mind a két hang használatát, de az ě hang használatának példái alighanem nagyon hiányosak, mert mindent nem hallhattam és nem jegyezhettem föl.

Ě hang van a következőkben: a kérdő és rámutató ě: van-ě? ěz-e! ěhun van-e! ěggy (ěgybe, ěggyes, ěggyik, ěggyütt, ěccēr stb.), ěszik, ěhgy, ěl, ělöss, mēg, mēgy, mēggy, mēllik, mēnny, nē (nēfelejcs), nēm, pēci (pedzi), rēnd, sē, szēbb, szēd, szēg, szēkfű, szēm (szēmtelenség), szēr (szērint, szērződés), tē, tēsz, vēs; mēgye, pēsze, szēglet; ěgyedēm-bēgyedēm; embēr, emlēget, engēm, ezēr, gyērēk, kendēr, mestēr, remēk, selēm, tengēr, terēm; szelemēn, szerelēm, kemēnce, petrēnce, zsebēnye; ěgyēb, kēnyēr, pēlē, szērēnce; ěrēz, kērdēz, Hēdērvár, gērēndű, szeibēr, mēgin, sēkli, sēmni, szēgtny, szēkrtny, szēld; billēg, cimēr, hiszēn, idēs, ilēdelmes, igēn, isztērgető, kīrēg, līlēk, litēr, mindēn, nīmēt, Piccēr (Spitzer), pityēr, rīgēn, rīsžēg. A képzők közül mindig ě-sek: -dēgēl; -idēgēl; -kēd; csipkēd, veszekēdik, gyūlēkēdés, törvtnkēdés; -kēz; ěfelet-kēzik, ěrintkēzik; -ēd; keverēdik, mēgfelesīgēsēdik; -dēz; lengedēz; -elēm, -delēm: kēgyelēm, kīsēdelēm; -ēkēny; feledīkēny; -szērű: naty-szērű; ahol a képző előtt a tővégi magánhangzó ēled föl, ott nem minden esetben van meg az ě-s: billēgēs, cimērēs, ehēs, eszēs, élēs, felesīgēs, függōlegēs, helēs, hēgyēs, ismeretēs, itēs (ēltes), kēccērēs, kicsinyēskēnt, kīnyēs, kīpēsint, rēndēs, szēgletēs, szēmēs, szīlēs, szūk-sīgēs, termīszetēs; -l: hirēl; -z: ěrēndēz, fōllebbēz; a ragok közül állandóan megvan a -tēk-ben: kīrtēk, gyērēkētēk; a fōléledt tővégi magánhangzó mindig ě a -k igerag előtt: fūzetēk, ilēk, trēk, kezdek,

kírek, mének, merék, tüzelék; az *-m* és *-d* tárgyias igerag előtt a folyó cselekvésben: *füzetem, ígírem, kírem, nízem*; *éhitetéd, emlégetéd, epeztéd, kereséd*; az *-n* igerag előtt: *légyn, tégyn*; az *-n* helyhatározói rag előtt: *enyiménn, ezénn, égénn, évén át, tavaszfélén, jó helén, héténn, kerékénn, keddén, középénn, mienkénn, tizénhárom*; a *-tt* helyhatározói rag előtt: *hégýette, heléte*; a befejezettség *-tt* jele előtt: *beeresztétt, füzetétt, hintétt, keresétt, kúszítétt, lévetétt, nyeledzétt, tecétt, vetétt*; *csipkédétt, erősítétt, fektetétt, kifeszítétt*; nincsen azonban meg minden esetben a *-t* tárgyrag előtt: *föstíket, gyerekét, úlvezetét, lisztét, negyedét, stercét, zóccsigét, Vínékét*; az *-n* módhatározói rag előtt: *kerekén, szípén*; a többes *-k* jel előtt: *cselédék, ezék, gyerekék, ijjenék, legínyék, mestérek, süteményék, szenték*; az *-m* és *-d* birtokos személyragok előtt: *eszém, feleségem, Istenem, kedvesem, nekem*; *kedveséd, nekéd* stb. *É* hang van még ezen vegeyeshangú szavakban: *bétyár, dészka, féránya, égészta, gérénda, hējábo, herved, léány, mégréguláz, péktán (spektálva), plétyka, rétérát, szécska, szerha, szérszám, ténnap, välla, vésárnap*; *haném*; *apállal, árénda, burcsélla, fodorménta, lucérna, kukédli, rozétta, Amérika*.

Az *é* helyett *ö* (*ő*) van a következőkben: *böcs, böcsü, böcsület, bögy, bötü, csöcs, csöcsös, csönd, csöndes, csöndör, csöngetyü, csöngö, csönög, csöpp, Dömötör, föcske, föcskendéz, föcsög, föd, födel, födő, föl v. fő, fölhö, fönn, förgeteg, förgetyü, förhéc, föst, föstík, göríny, görözd, gyöngé, gyöp, gyöplü, gyöpmester, köcsöge, köll v. kő, kölletlen, köröszet, köröszetiny, köröszetü, lepödö, lölköm, ölig, ölöget, öspörös, pöcöget, pöcök, pöcs, pöcsét, pöndül, pöng, pönög, pöngö, pöntö, pödör, pörgölödik, pörkü, pör, pörlekedik, pörög, pörzsu, pötty, pöttyös, röggé, röpü, röst, röstell, röttöktet (rettegtet), söpör, söprü, sör, sörode. sörinny, szög, szögletés, sötít, tengö, téfö, vödör, vörös, zsömlé. A igeragozás második személyében az *-él = ö*: *eszö, viszö*; a *-hez* rag helyett is csak a *-hö* járja: *kerthö, embérhö*.*

A köznyelvi *é* két formában van meg t. i. mint *é* és mint *i, í*. *É* van a következőkben: *bilet, cél, cseléd, dévér, egér, én, éréz, ért, értesitt, ég (egot), ész, év, fenék, fél (felet), fére, fészér, gögyél, gyökér, héring, hét, idén, jég, kerék, kevès, kënyér, kérdéz, kés, két, kötel, kövér, közép, még, mel, ménkü, mész, nehéz, nékéd, nékü, nyél, pincér, régü, rékli, réz, sügér, szekér, szék, szél (szelet), téhén, tenyér, téfö, tél, térd, töcsér, tüzer, vele, vész, vincéllér; dédó, céduła, Jézus, répa, sétál, széna, tészta; csalamádé, facér, gané, karéj, Ladamér, máté, parádé, paré, sifonér, taréj, tányer*; az *-é* rag és képzö: *belé, elé, felé, mellé; uré, mizenké, üvé; Tónai Lászlóék*; a *-né* képzö: *csözéné, gulásné*; a *-béli* képzö: *fejbéli*; a *-féle* képzö: *háromféle, sok-*

fele; a *-nél* rag: *esztendőné, Tölösné*; az *-é* rag: *Györé*; az *-ért* rag: *azér, értük, ingyér, mér*; az *-él* igerag: *szertté, szülté*. Az *e*-re végződő tövek, ha képző vagy rag hozzájárulásakor megnyujtják végső magánhangzójukat, *é*-vé nyujtják pl.: *csörgés, zsömlés, szeréncsetlen, kepék, petréncét, cserébe, csipkévé, büszkén* stb.

A köznyelvi *é* helyett *í*-t mondanak az *-ékény, -él, -énk, -és, -ész, -mény, -ség, -vény* képzőkben, a föltételes mód *-né* jelében, *-kép, -képen, -nként* ragokban, az *-ék* és *-ény* végzetekben: *feledikény; vetill; fílink; beszígetís, föllebbézís, főjedzís, gyülekedís, kerítís, keverédís, kocsiüllís, körözís, követellís, lípís, nevellís, örlís, szerződís, szövetís, törvínkedís, tótís, verís, vetís, vígzís; gípísz, kertísz; verebízni; örlemíny, sütemíny; bésósíg, bösíg, büszkesíg, csekúlsíg, egíssíg, elesíg, felesíg, kíssíg, köccsíg, kössíg, öröksíg, remínysíg, szemtelenís, szüksíg, veszöcscsíg; kötelezvíny; lénník, lénní, lénnínk, lénnítek, lennínék; níznm, níznd, nízni, nízniték, nízniék; máskípp, mindénkíppen; hármankint; föstík, mírtík, nyomatík, moslík; játík; fazík; szurdík; kankalík; bujjík, gazdagoggyík, dicsírteessík, haraguggyík; évittík, éttík, kerestík, nízstík, kevergýk; csömíny, erszíny, fíny, gyíkíny, kemíny, kímény, kókíny, kötíny, lepíny, örvíny, remíny, sövíny, szégíny, törvíny* stb.; továbbá a következő szavakban: *beszíl, bíke, billég* (bélyeg), *csekíl, csíp, dicsír, dí* (dél), *dílló, egísz, fehír, fík, fíl, fírég, fízsek, gíp, heríl, íg* (ardet), *ígír, íhen, íjjé, ík, íkés, íl, ílvezet, ínek, íp, íppen, ípül, ír* (ráér, ér vlmít, vlhová), *íretlen, írík, írít, íté* (étel), *ítés* (éltes), *íves, keméncetívó, kevíl, kík* (kék és kellenék), *kímíny, kínyés kíp, kír, kíreg, kísik, kísr, kísz, kíszítt, kíve, kírtí, kívr, líp, lípcsó, mígy* (mégy), *mincs* (mécés, csak Nagybjacson), *mír* (mért, csak Nagybjacson), *mír* (mér), *mírnök, míró, míreg, mítü* (métel), *míz, nígy, níméllík, níp, níz, ölíg, píz, rígen, rígi, ríház* (révház), *rímítt, rísz, rít, rítes, segíd, székríny, szerdík, szídú, szígyén, szílés, szíp, szírü* (szérü), *szírü* (szélről), *szísó, szít, termíszetés, tígéd, típ, ügyvíd, vendíg, vezír, víd, víg, vígett, víletlenü, Vínek, vín, vír, testvír, vís, vísü, vít*; *hunnín, szomszíd, íccaka*. Rövid *i* csak a harmadik személyű birtokrag helyett van, ha utánna rag következik: *bésejibe, kedvíbe, tetejibe, vígibe, zsebibe, szívbü, víginn, föggyinn; fejihó; fenekire, étyhetire, nevire, vígire, fejít, födelít, fölít, Istenít, kicsínyít, kötelít, levít, mindénit; eszítü; szerívé* stb. és ezen szavakban: *pínték, tövis*.

a) Minőségi hangváltozások.

α) Zártabb hang áll a nyiltabb helyén. 1. *a: o* (pótló nyújtás esetén *ó*): *boroc, csollán, jova, kokas, magos, aprólikosok, osztán, ronda, vakondok, bókony, fóka (falka), kóbász, mēkhót, óma, ómárijom, szóma.*

2. *o: u* (pótló nyújtás esetén *ú*): *bucskor, bujtár, bukor, Bukros, csuda, csuport, csurdú, csurog, durung, fujt, fujtós, funt, hugyan, hun, valahul, ehun, valahunnan, hunnín, jászu, kucsma (kocsma, ritkán), kukurikú, mustoha, puntossan, ráspu, ruzmaring, sámú (sámoly, Vének), sunka, uan, uskola (ritkán!), ustor, uzsonna; a -jok, -ok birtokos személyragok mindig: -juk, -uk alakúak: katonájuk, asztaluk; morzsuló, tárgyullás; baringú, csókú, dalú, danú, fordú, gondú, hanyagú, igazú, kifogású, lēcafú, lēcsufú, mēkszagú, titkú; tú v. tul (tol); — *ó: ú*: *azúta, rúzza, Rúzzi; a -ból, -tól, -ről* ragok *-bú, -tú, -rú* alakúak: *abbú, hásztú, kalaprú* stb.*

3. *ö: ü* (pótló nyújtás esetén *ü*): *dül, gyün; dögü, pörkü, szidü, törü; jopfelü, pintüháló, régü; a -jök, -ök birtokos személyrag mindig ü-vel van: szerencsējük, vizük; — *ö: ü* (olykor megrövidülve *ü*): *büt (böjt), külü (küllő), kü, köszörükü, ménkü, lü, szü v. szül (sző), szerhatü, ü, üket; a -ból, -tól, -ről* ragok *-bú, -tú, -rú* alakúak: *kézbü, ördöktü, földrú* stb.*

4. *e: ē*: egyszer hallottam a következőket: *szēt fő ezēket ē; két zsák nēm lētē telē; belēvētessük eszt is* (Bácsa). Mindegyiket csak a györs beszédnek róhatjuk föl.

5. *e: é*: *bēfu (belfa), évész; mēgéhütem, nēkēm, falubéli, tēj, tēföl, véle, velük.*

6. *e: i*: *eriggy, három hetis, nēm vót egisz ety heti, hoty kinyötek a körmei, messzi, teli.*

7. *ē: i*: *Ágnis, fazikas, isztērgető, ugyi, vesztig, az ászērín van az a kert, vígis-vígig.*

β) Nyiltabb hang áll zártabb helyett. 1. *a: á*: *gyántál, hangyál, iskátula, kácsa, kánna, máig, máinap. Az ad-ád, hagy-hágy-félék mind a két formájukban járnak.*

2. *o: a*: *dalmány, gyam, gyamos, gyamlányi, pakróc, partíka.*

3. *ē: e*: *te.* (Nagybajcson, ha például rákiáltanak a gyerekre, nyilt *e*-vel mondják: *te gyerek*; máshol azonban csak *tē*).

4. *é: e*: *lec, lecek, lecet, lecre; gém, gemek, gemet; sügér,*

sügerek, sügeret; egerfa v. egerfa (égerfa), lekel (lékel, léket vág); keves, nehéz (Bajcs).

5. *i:ë: hértelen, tejedet; héjába, vëlla; í:é: még (míg), három héjján hatvan köröszet lett.*

γ) Az ajakműködés változik. 1. *e:ö: kött (kelt), vörs, vörse; löjtö, Tölös, bennünköt, üköt.*

2. *ë:ü: mítü (métely), seregünek, tengül, íküvé, lehü, szentü, csípü, tisztü.*

3. *i:ü: füzet, künn, üdö, üdös, ümög, üzen.*

4. *ö:e: kïsei, mireje.*

5. *ö:ë: ésszeerösít, ésszehord, ésszekever, ésszemëgy, ésszenyalábü, ésszeragaszt, ésszeg, ët éves (egyszer hallottam Vámonsón); — ö:é: Szégye (Szögye), szégyei, réf (röf), rézse (rözse, Nagyabajcs).*

6. *ö:i: hetfin, bí (öregasszony mondta Bácsán); itet (Csallóköz).*

7. *ü:i: firísz, nyist (Bácsa).*

δ) Mély és magas hangok váltakoznak. *a:ë: vësárnap; a:i: baringú, sipka, csónikáz; e:a: ajnye; i:a: írnya, innya; o:i: abríncs, firhang, lapicka; ádigál; u:i: hoszszi, kódis, lík, tik.*

Érdekes illeszkedett összetétel: *miüte* (miuta); ennek hatása alatt mindig így mondják: *ösz üte, azüte, amüte*. Mélyhangú szónak tekintik a *Klein-t: Kleinná*. Ajakhangzó illeszkedés van a következőkben: *löjtö, Tölös, öszvössen; bennünköt, üköt* (e két utóbbi ritkábban hallható). Hangrendjét hagyta el: *zsödrödik* (sodródik.)

b) Mennyiségi változások.

α) A magánhangzók meghosszabbodása rendszeren csak a pótló nyújtás alkalmával történik. A példákat lásd alább a más-salhangzó-kihagyásoknál. Csak néha nyúlik meg a magánhangzó, ha valami ellentétet, parancsolást, tiltást vagy ehhez hasonlót jelentő kifejezésnek első szótagjában áll: *dëhogy vót ott! gyűsz ide mingyá? nëm takarocç innen?* stb.

β) Az *ú, ü, í* magánhangzók megrövidülése gyakori. Az *-ü -ü* melléknévképző mindig rövid: *hoszszi haju, natyfejú* stb. Megőrzi hosszúságukat: *bízik, címërës, fű, Hégyës gyúr, hír, hírës, hírël, sürü, úr, vígadoz*. Ezekkel szemben rövidek: *kut, tüz, bün, hus, sir* stb. — *É:ë: egész (de egísz is).*

B) Mássalhangzók.

A szigetközi nyelvjárásnak a köznyelvtől eltérő képzésű mássalhangzói nincsenek, csak egyes jellemző és kevésbé jellemző mássalhangzó-változásai.

a) Minőségi változások.

1. *ly:l*. Az *ly* hang a nyelvjárásból teljesen hiányzik s ezt az alföldi nyelvjárások *j*-jével szemben az *l* pótolja, pl. *csákla*, *deregle*, *foló*, *furugla*, *gereble*, *gombolitt*, *gömbölü*, *hel*, *helés*, *höm-bölgö*, *királ*, *mél*, *Mihál*, *Mocsola*, *osztál*, *selém*, *taliga*, *tengül*, *válu*, *Zámol* stb. Hosszu *ll* van a: *mëllik*-ben az *ly* helén. Ez az *l* pótló nyujtással ép úgy elveszhetik, mint a másik: *ókor*, *törkö*. Az *uan*, *ien*, *mien*-ben nyom nélkül elveszett.

2. *j:gy* a zöngés hangok és az *r* után: *dombgya*, *rabgya*, *zabgya*, *dobgya*; *asztaggya*, *csillaggya*, *vággya*; *borgyu*, *csiszárgya*, *csizmaszárgyo*, *párgyo*, *sargyu*, *sirgyáro*, *tútorgya*, *vargyu*; *akargya*, *irgya*, *kotorgya*, *sirgy*, *szurgya*, *várgyo* stb.; és ezen két szóban: *gyün*, *gyut*; — *j:ty* a zöngétlen hangok után: *kaptya*, *típty ki*, *gyaptyu*, *szoktya*, *löktjön* stb.

3. *n:ny*. A szóvégi *n* szívesen palatizálódik, de a szó elején és közepén is megtörténik, bár a szóvégi *ny*, ha a szó belsőjébe kerül s utána mássalhangzó áll, ismét *n*-né lesz: *Burijány*, *fony*, *haszony*, *Istvány*, *Kálmány*, *káptolony*, *keny*, *paplány*, *tehény*; *nyöl*, *nyő*; *csinyál*, *kenyös*, *teknyő*. A *-ni* képző *n*-je mindig *ny*: *aratnyi*, *cafúnyi*, *cepényi*, *csinyányi*, *csónikáznyi*, *écsikkasztanyi*, *fizetnyi*, *fótoznyi*, *főznyi*, *gyamlányi*, *hannyi*, *hasznányi*, *járnyi*; *kaszányi*, *kevernnyi*, *lennyi*, *maranynyi*, *mënnnyi*, *mozsdanyi*, *nyőnyi*, *öriznyi*, *sikányi*, *sütnyi*, *szántonyi*, *tanúnyi*, *terényi*, *ujjítottanyi*, *uzoványi*, *ütnyi*, *válogatnyi*, *veszönnyi*, *vesztenyi*, *vetnyi*, *vezetnyi*, *vënnnyi* stb.

4. *ny:n*. A szó végén álló *ny*-ből *n* lesz, ha mássalhangzóval kezdődő képző *v*. rag járul hozzá, vagy ilyen szó következik utána: *kötint*, *leginnek*, *lepínt*, *lëánhó*, *sövínt*, *törvínkëdís*; *kímím bösige*, *puttondészka*, *szíp azon vagy! hán kutját vertë mëg vele?* stb.

5. Egyéb kevésbé jelentős változások:

d:b: *térbetü*; *d:gy*: *bágyog*, *gyugó*; *d:t*: a bajcsiak ugyan *töntötték a píszt*; *t:d*: *mind* (mint; a magánhangzóval kezdődő szók

előtt); *gy:j: hajma; g:l: érző szívem fősajolna; k:g: berég, gréta, gunyhó, üszög, agáca, lagos cipő; l:n: danú; n:l: ponty gyalánt is megvészik; l:zs: zsiba; p:b: hömbölgő, káboszta; p:cs: csösze; s:cs: écsikkaszt, körösztü-kacsú; s:sz: bosznyák; s:zs: zsödrődik (sodrődik); sz:c: éccer, íccaka, kívánc, maracc, subick, váncorog; c:sz: kuszkó; sz:s: cserésnye; sz:z: csóz, csózné; t:c: kalicka; t:d: pünközd, viszked; t:k: pamuk; ty:t: tik; v:b: subick; z:dz: evedzenek, evedző, hajadzik, nyeledzik; z:sz: szamat (Vének); zs:s: sindó. —*

6. Mássalhangzók hasonulása: *dl:ll: odaallak, pallás, palló; dn:nn: alunna, tunna; dny:nyny: annyi, émarannyi, kofákonnyi, szénnyi, veszőnnyi; gn:n: ténnap; gt:tt: méttaláták, röttön (mind a kettőt csak egyszer hallottam); gyny:nyny: hanynyi; gysz:szsz: észszér (csak egyszer hallottam); gyt:tt: hatok, vattok; lj:ll: teljes íletibe (Kisbajcs); ls:ss: hátussó; nl:ll: ajáll, szígyell; nny:nyny: ménynyi; rl:rr: sarró; rl:ll: pallag (Nagybajcs). — Nincs meg a hasonulás az: öszvessen-ben.*

7. Hangátvetés: *döböny (bödöny), kalán, pök, poseccijó, csorkola (korcsola).*

b) Mennyiségi változások.

a) A mássalhangzók meghosszabbodása igen gyakori. Legszívesebben az *l*-et nyújtják meg a szó utolsó szótagjában, ha két magánhangzó közé esik: *átölellém, belülle, csinálló, csivöllő, düll, emelli, észámollás, felellős, főmerüllő, füstüllő, hallaszt, kapállás, képvisellő, kinyillott, kocsiüllés, könyvellő, köpüllő, követellés, közületék, mellülle, meszellő, metéllő, nevellés, ráüllök, reszellő, röstellém, sárgulló, szakálla, szallag, szelellő, szívellém, szöll, szöllő, talállom, tárgyullás, tülle, tüzellek, üllő, vetüllő, vizsgáló; billég (bélyeg), illen, ollan, mēllik, akármēllik, nímēllik, sülled. Megnyúlik mindig továbbá az *s* végű melléknevek *s*-se, ha utána magánhangzó kapcsolódik: *ágossa, billégessek, dobossa, hat évesek, haragossan, házosság, heléssek, két hetissek, időssebb, kedvessebb, kezesseim, lapossat, lilékismeretessen, magossan, mīrgessen, okossan, pirossat, puntossan, szīlēssebb, szūksīgēssebb, vörösse, öszvessen* stb. és az *eső s*-se: *esső*. Az *-ít* képző *t*-je hol meghosszabbodik, hol nem: *beálított, lódított, tagosított, takarítottani, tanított* stb. Az *-n* helyhatározói rag szinte így van: *födönn, házonn, szekérenn*. Az *n* hosszabbodik meg e szóban is: *utánna*, az *ny* pedig ebben: *kocsonnya*; a *j* ezekben: *héjja*,*

éjjele, ujjítanyi; az *r* a: *karró és terrémtette*-ben; az *sz* a következőkben: *bosszankottam, egísszen, elősször, panassza* (és a hasonló esetekben); végre a *v* ebben *tavvá*.

β) A mássalhangzó-megrövidülés példáit az *rr* és az *ll* szolgáltatja. A rövidülés nyoma azonban néha még megvan az előttük álló rövid magánhangzó pótló megnyújtásában, *ára, ére, főr, főró, ór, var, ál, álás, álomás, szál, szálás, istáló, milijom*. A *gyy* rövidül meg ebben a köszöntő formában: *Agyon Isten jó napot, jó reggét* stb.

γ) A mássalhangzó-toldás részint a hiátus elkerülésére szolgál, részint minden kényszerítő ok nélkül áll be. A hiátus elkerülésére rendszeren a *j* szolgál, de előfordul a *v* és a *h* is: *Burijány, csibéji, ejis ivott, ajis ivott, fija, kiját, lilijom, mijenk, milijom, ómárijom, pijarc, pijóca, semmijér, sokájig, zsibáji, hējába, tējedet; magájé; divó, étyszérüven, gyönyörüven, leggyönyörüvebb, sürüven, sürüvebb; em mihán*. Kényszerűség nélkül legtöbbször a szó végéhez toldanak egy-egy fölösleges mássalhangzót, de azért a szó belsejében is van rá eset, sőt a szó elején is: *araszt, bibaszt, innend, onnand, ottand, lepínt, ruzmaring, szul* (szú), *szulos, szül* (sző), *tulipánt; furugla, pijarc, mincs* (mécs; csak Nagyabajcon), *viaksz; buborka*.

δ) A mássalhangzó-kihagyás igen gyakori. Történhetik a szó elején, közepén és végén. A szóközépi és szóvégi mássalhangzó-kihagyás nagyon sokszor nem megy végbe minden nyom nélkül, mert ha *l* vagy *z* veszik el, akkor a közvetlen előtte álló rövid magánhangzó pótló nyújtást kap, a hosszú pedig már nem kaphat. Ez a pótló nyújtás csak egy-két esetben enyészik el, ha *l* volt az elveszett hang. A szó elejéről rendszeren csak a *z* szokott elveszni, olyanformán, hogy ezt a nyelvérzék a névelőhöz számítja: *behosztad az álogot? évittik ászlónyélnek*. Az *s* veszik el a kiejtés megkönnyítésére ezekben: *ne innen pēktán* (spektálva) *nízd, mícsinánqk azok otkin; Piccēr* (Spiccer). A szó végéről és a szó közepéről, ha másik mássalhangzó van mellette, majdnem mindig elveszik az *l*. Mindig elmarad a: *-ból, -ből, -ról, -ről, -től, -től, -nál, -nél, -val, -vel, -stul, -stül, -ul, -ül, -ál, -él* ragok végéről: *abbú, álopottyábú, büszkesígbü, Györbü; hajórú, dombrú, erdőrú, zsiliprú; hajóstú, hástú, fejtú, hidektú; szabóná, urná, esztendőné, Tölősné; magaddá, tavaszszá, vël-lávó, zsákkó, őszszé, szigetté; bolondú, magyarú, këgyetlenü, ívletlenü; cakompakkostú, mindēnēstü; haggyá, mēguntá, vëgyé,*

verté. Minden más szóvégen álló *l*-et rendszeren el szoktak hagyni, de olykor mégis megesik, hogy kiteszik, különösen, ha az *l*-es szó nem áll a szakasz végén és utána magánhangzós kezdetű szó következik; a műveltebbek azonban sokszor máskor is kiejtik az *l*-et: *foglá, cepê; sajná, heri; fordú, törü; asztá, azonná, tavná; itê, közê; halá, szá; fé (fél); alú, körösztü-kacsú; jopfelü, körü, nékü* stb. Mikor a ragozás, képzés v. összetétel folytán ezen szavak *l*-je a szó belsejébe kerül, mindig elveszik, ha utána mássalhangzó következik. Ugyancsak elveszik minden más szóközépi *l* egy-két kivétellel, ha az *l* valamely mássalhangzó csoportnak első hangja: *éváláták, felête; mēktaláták, gögyéte, kazalútam, íküve; ébök, fömēgy; azúta, ádomás, ámodik, bókony, böcső, dómány, dúgozom, ész, fót, föld, hágat, hód, hónap, kóbász, kúcs, máva, nyóc, odá, ókor, óvad, óvas, páca, száka, szóga, táp, Tónai, töt, vát, vót, vögyhajó, zöd*. A pótló nyújtás elveszett a: *hátusó* és *sziva*-ban. Egyáltalán nem veszett el az *l* az *alm, elm* hangcsoportban: *hatalmas, kégyelmes* és a következő szavakban: *alföd, alkalom, alkotmány, áldás, álmom, álnok, balta, balzsam, boldog, csalfa, foltat, gyilkos, haszonílvezet, elhalványul, igazolvány, miltó, nyalka, teljes*. — *Z* marad el a *-hoz, -höz* rag végéről, még pedig pótló nyújtással: *ahhó, Samuhó, fejihő, kaszaveríshő* stb.; nyom nélkül marad el az: *az, ez* mutató névmás végéről, ha utánna is következik: *a is ott vót, e is drágább lett*. — *R* marad el: *hama, má, mámo, mingyá, minynnyá, kocsmáros, kumpi*. — *D* marad el: *maj* (majd); *peig*; a *h* és *t* előtt: *mēgmonhatom, észszehorhattyák, monta, horta*. — *T* marad el: *mer* (mert), *mēgin*, az *-ért* ragból: *azér, miér, mér, téföler*; a *hát, mint, most, szent* végéről, ha mássalhangzó következik rájuk: *há mi leszsz vele; ki van itt kocsmáros mos Vínékén? mos mēg mindig aluszom, mos két esztendeje; uan mim vót, jobban vót, mim most, úgy van, amin talátom; Szengyörgy után, Dunaszempál; és mi csinájon; kerbe, kerbü, körösze*. — *Gy* marad el: *naobb, legnaobbik* (szapora beszédűek mondják). — *J* marad el: *Laos, téföl*. — *M* marad el: *gyerék*. — *N* marad el: *harmic, píz*. — *V* marad el: *quat* (guvat), *Ríház, Réfalu* (rév). — *Rt*: *ingyé, mingyá*.

C) Szótagok.

α) Szótagkevesbedés: *asztán, hallám, há* (hová), *kát* (kiált), *kík* (kellenék), *kőne* (köllene), *nöntom, dërkam* (Nagybajcs).

β) Szótagszaporodás: *fërányo, Fólóri, iskátula, istoráng, kamora, míhe, palánto, pélé* (pléh), *taragács, Tërészke*.

II. SZÓTAN.

A) A szótövek változása.

A hangrövidítő tövek közé tartoznak: *gém, gemek, gemet; sügér, sügerek, sügeret*; valószínűleg a *lecek, lecet*-félék analógiájára vesztette el hosszúságát a *léc* minden esetben: *lec, lecre* stb. — Az egytagú magánhangzóra végződő és *v*-vel bővülő tövek közt nevezetes a *tó*, annyiban, hogy sohasem bővül *v*-vel: *tóm, tód, tója, tónk, tótok, tójuk, tót, tók*; az *u* véghangzós *v*-vel váltakozó tövek közt pedig a *falv*, amelynek *u*-ja szinte sohasem váltakozik *v*-vel: *faluk, falut, faluja* stb. A *mag* szótőnek *magv*-melléktövét nem használják: *magok, magot, magja* stb. — A *borgyu* és *vargyu* a birtokos személyragok előtt se el nem változtatja *a*-ra, se el nem veszti *u*-ját: *borgyum, vargyum, boryud, vargyud, boryuja, vargyuja, boryuim, vargyuim* stb. — Elmarad a tövégi magánhangzó: *mégírt* (megérett), *ösz* (özet). Viszont *gazot* e h. *gazt*. — *Ajak* h. *ajk*; viszont *üömög* a. m. *üng*.

B) Ige.

α) Összetétel.

Nevezetesebb határozós összetételek: *betanusít* (a *tanusít* és a *bebizonyít* keveredése); *érosszúl* (erkölcsileg megromlik); hajót *fömer* (kimeri a vizet az elsúlyedt hajóból, hogy följöjjön), *fövesz* (a víz fövette Györt: elöntötte még pedig olyanformán, hogy alulról tört elő a víz); *kiért vlmibül* (megért), *kikíszíti magát* (elkészül), *kiad vlmín* vlmít pl. tartozást ököllet (visszaad), *ném szívellém ki, lébeszül* (elbeszél); *rájut* (eszibe jut).

β) Képzés.

1. Igéből: A gyakorító képzők közül legközönségesebb a *-gat* *-get*: *állogat, csinágot, kéréget, veréget, viszéget* stb. Elég gyakori a *-g*: *hentéreg, korog, lödörög, moco-rog, nyafog*. Érdekesebb gyakorító igék: *dallároz; faragicská; tapicskú*. — A mozzanatos képzők között legkedveltebb az *-int -ant*: *csavarint, emelint, habarint, kaparint, kavarint, kanyarint, kólint, koppint, nyomint, pattint, pödörint, taszint, firkant, horkant, pattant, szip-pant*; és az *ít* képző, amely *itt, itt* formában keverve járja: *kaparítt, kanyarítt, hunyorítt, merítt, vonítt*. Elég gyakori az *-an -en*: *csörren, durran, főröppen, loccsan, mēkszēppen, zök-kenik*. — Műveltető ige: *fájtat* (mondja v. mutatja, hogy fáj). — Visszaható képzők: *-ódzik, -ödzik: kérődzik, törüködzik, vakaródzik; -ódik: hallatódik*.

Névszóból: *ebédéz, érëndéz* (elrendel, elküld), *formáz, levelez vlki után, szavaz* (beszél), *tréfáz, vásároz* (vásárra járogat); *habzik, tarajzik, csónikáz, masiná, mēgehül, seregü; sétiká; nyavalog; óbégat; csikódzik, fiadzik, hajadzik, nyeledzik; hibint; kapcáskodik, rátehenkődik*.

γ) Ragozás.

Az igeragozás formái valamivel gazdagabbak, mint a köznyelvben. A cselekvő jelentő módjának megvan a folyó, befejezett és beálló cselekvésre a külön alakja, föltételes módjának a folyóra és befejezetre, a fölszólító módjának a folyóra. A szenvedő jelentő módjában csak a befejezettségre van külön alak, de itt kétféle is.

Az alanyi ragozásban az *ikes* és *iktelen* ragozás összekeveredik. A folyó cselekvés alakjainál az 1. személyében az *iktelen* ragozás *-k*-ja kezd általános lenni, de az *ikes* igéknél *-m*-et is hallhat az ember még többször. A jelentő mód folyó cselekvésének 2. személyében az *-sz* rag *-asz -esz* alakban sohasem hallható, hanem vagy a tövégi magánhangzó nélkül fordul elő, vagy ha ez nem lehet, akkor helyette az *-l* rag van s ennek a tövégi magánhangzóval használatos alakja: *-ó -ö*, mert az *-l* pótló nyujtással kiesett és az ajakhangzótlan *-él* formát is ajakhangzósította. Az *iktelen -sz* az *ikesekre* is egészen átterjedt, csupán csak az *s, sz, z* és *l* végű igéknél járja az *l*:

bujsz, hazucc; óvasó, lészó, tészó, viszó, ásitozó, bolondozó, csetlő-botló, csukló, illő, vedlő. Az *l* végű igék azért nem kívánják az ejtés megkönnyítését megteremtő disszimilációjul az *-sz* ragot, mert az *l* kiesésével semmi kiejtésbeli nehézség sincsen. A fölszólító mód második személyében az *-ál -él* ragot rendesen kiteszik az ikteleneknél is: *higgyé, mongyá, vögyé, vigyé.* A jelentő mód folyó cselekvésének 3. személyében az *-ik* rag terjed: *bánik valakivel, hullik, kihülk, rogyik, veszik, válik, zökkenik;* de viszont az öregektől még ilyeneket is lehet hallani: *beleögygez, kimász, utaz.* A föltételes és a fölszólító mód 3. személyében az *ikes* igéknél még nem igen lehet hallani az iktelen formákat: *ännik, innik, egyik, igyik* a rendes alakok, az *enne, egyénfélék* ritkák. A 3. személy *-n* ragja csak a fölszólító módban és a *van, nincsen, sincsen* szavakban van meg.

A föltételes mód folyó cselekvésének egyes 1. személyében az illeszkedett: *hoznák, lopnák*-féle alakok sohasem hallhatók felnőttektől.

A tárgyas ragozásban a föltételes mód folyó cselekvésének többes 1. személyű *-nök -nök* formája helyett mindig az alanyi forma járja: *látnánk, énnénk.*

A szenvedő befejezettség jelölésére a *van* igéből és a rendes ige *-va -ve* képzős alakjából készült összetett forma szolgál. Rendesen csak olyan igéket ragoznak így, amelyek valamely befejezettséget jelentő igekötővel vannak összetéve, vagy valami más szó is rámutat a befejezettségre. A jelentő mód jelen idejének a formája: *még van tivé,* a multé: *még vót tivé,* a jövőjé: *még léssz tivé.* A jövő forma gyakori használata folytán a *lesz* ige a multba is belekerült: *be lett fogvá, lé lett nyezetvé, al lett kinevezvé, nem lett fölírva, nem lett megműtrágyázvó, má lett mondva, többet lett idestova dobáva.* Ez annál is inkább megtörténhetett, mert a fölszólító módban szintén csak a *lesz* ige szerepelhet. A föltételes mód jelenében a *vóna* és a *lénne* keverve fordul elő, a multjában pedig csak a *lett vóna* használatos. A tárgyatlan igékből csak ritkán képeznek ilyfajta szenvedőt s ebben az esetben is csak a *van* segédige járja: *é van feletkézvê, é vót feletkézvê, éssze van mēnvê, éssze vót mēnvê; de ha éssze vóna v. lénne mēnvê, éssze lett vóna mēnvê.*

A *szokott* igének a folyó cselekvésre is van alakja: *szok.* Névszó van ragozva: *szabadott, szabanna, muszájna.*

C) Névszó.

a) Összetétel.

Jelzős összetételek: *fészér, ásólapát, faragószék, köszörükü, sütőlapát, kenyérszita, lapátdészka (malomlapát), makhajma, támoszszobor; kocsikas, kosárruha, bordaládó, huskóbor, kenyérrács, nyistfüggő (ezen függ a nyist), ritedészka, sárgērēnda, szómaruha, viszpad; balindháló, tokháló; farfenék (farnál levő fenék), farrégő (farnál levő régő), fenékhorog, habláb (habokig érő lába a malomháznak), viszkösztáp; eketaliga, kemēncetivő, konyhasztá; gabonarosta, ökörpálinka; daragombóc, kukoricakása, liszkása (lisztkása), selēmszita, szőrtarisznya, vaskoszoru, vasláb, vesszőfüles, vesszőkas, zsuppfüles; fejkü, gombvirág, kakasfa, kalácsfa, koszorugērēnda, köröszgērēnda, kúcsolatbókony, kúcsolatpacsmag, puttondészka, szálvas, ustorfa, vendígháló, vezírlánc, vögyhajó; jajdészka, gyászlējányok gyászkoporsót emēnek.*

Birtokos összetételek: *csapvánkos, fargērēnda, fokfej, fogvíg, garatcsöngettyü, garatistráng, garatsaragla, kemēncepóc, korongorsó, koronkkarika, kukoricatuskó, kutágos, kutkámvo, kutsujtó, kúkaloda (malomkő kalodája), kükírég (a malomkő fakérge), kúpad (a malomkő fapadja), kúpadgērēnda, mestērdészka (a molnármesternek ilyent kellett remekbe csinálni), rēntfej (rēndnek a feje), rokkakerék, rokkanyél, rokkatáp, szapuszékkláb, szērhatü, szitakos, szitavēlla.*

Tárgyas összetételek: *állakötös fejkötő, buborkaszelő, csontvágó bárd, csuszaszűrő, daraajtó (daraszita), daraszelellő, firhanktartó, ganéhuzó kapa, garattartó, gombóckeverő kaná, hapszédő kaná, hurkatötő, kanátartó, káosztaszelő, kóróvágó kapa, küfogó durung, lisztmerő, máktörő, nádarató sarró, petrezsiromvágó, pityēr-fogó (kis vidravas), porfogó, répaszelő, ruhaszárító, sőtörő, szénvonyó, téasztaszédő kaná, tökmecő, túskeböködő, vízmerítő, visztartó, zsirsütő lábos.*

Határozós összetételek: *fülbecsavaró, átógērēnda.*

β) Képzés.

Igéből: A -ni képző formája -nyi: *csinányi, hasznányi, kaszányi, lēnnyi, őriznyi, tēnnyi, törüetnyi, vezetnyi* stb. Egyes egytagú *i* magánhangzós igéknél *nya*: *innya, irnya*. — A -ván vén elveszett s csak egy-két állandó szólásban maradt meg:

úty szóván, eh hét múván. — A -va -ve képzőnek -vâ -vé a formája: alakúvâ, dobávâ, fôstvé, kevervé, nevezvé, szokvâ, vâgvô. — Különösebb képzés: tekeres, vakarcs, puffancs, paprikáshajtóvány.

Névszóból: -ság: alakság (forma); -mány: tokmány; -ce kicsinyítő: köpöce (habverőcsésze a borotváláshoz); -d: könnyed. A tulajdonnevek kicsinyítő képzői: -i: Anti (Antal), Gyuri, Józsi, Juszti, Kari, Laci, Mári, Nándi (Nándor), Náni (Anna), Rózi, Sanyi, Sári, Tili (Ottília) Tóni; -ka -ke: Ilka, Böske; -csa: Julcsa, Marcsa; -kó: Ferkó.

γ) Ragozás.

A birtokos személyragok közül az egyes 3. sz. -e és -je je a további ragozásban mindig -i és -ji: keze, kertye: kezit, kertyt, kezibü, kertyibü stb. A többes 3. sz. -jok -jök, -ok -ök helyett mindig -juk -jük, -uk -ük van: dombgyuk, erdőjük, házuk, kezük. — Olykor hallani ilyent: szarvâjo.

A helyhatározói ragok formája: a -ban -ben helyett mindig a -ba -be járja; az -n rag meghosszabbodva is gyakori; a -hoz, -höz -höz végéről a z pótló nyujtással elveszett és a magashangú ajakhangzós alak kiszorította a másikat: -hó, -hő; a -tól -től, -ból -böl, -ról -röl ragok magánhangzója egy fokkal zártabbá vált és az l-jük kiesett: -tú -tű, -bú -bű, -rú -rű; a -nál -nél l-je szintén elveszett: -ná -né. A -tt, -t helyhatározói rag nem használatos, helyette -n-net vagy -be-t mondanak: Fehérváron, Szombathelén, Győrbe. A -ba -be, -bú -bű ragot olyan magyarországi helységnevekhez is hozzáteszik, amelyekhez rendszeren -n, -ról -röl járul: Bácsába, Vínékbe, Bácsábú, Vínékbü stb. ha azt akarják megjelölni, hogy benn van valami a községben vagy belejut, vagy belőle kijön.

Egyéb ragok formája: -kíppen, -kípp; -nkint; -ér; -vâ -vé; -stú -stű; -ú -ű (-ul -ül), Pleonasztikus alakok: asztot, esztét; ütöt; üvékék; üvékéét; nekíjje.

A főnevekről, melléknevekről, számnevekről és a névelőről külön mondani valóm nincsen. A személyes névmások közül a mi, ti-nek mink, tik formája is járja. A visszaható névmás erősítése csak az én, te, ő, mi v. mink, ti v. tik és űk személyes névmásokkal történik, az én, énnén, tén, tennén-félékkel sohasem. A mutató e hiányzik. A kérdő névmások közül a sze-

mélyt v. tárgyat tudakoló *mely* helyett mindig csak a *mëlliket*, a tulajdonságot kérdező *mily*, *minő* helyett pedig csak a *mien-t* használják. A vonatkozó *amely*, *amily*, *aminő* szinte hiányzik; az *amely*-et az *amëllik*, *aki*, a másik kettőt pedig az *amien* helyettesíti. A határozatlan névmások közt ugyancsak hiányoznak a *mely*, *mily*, *minő*-vel összetettek, helyettük a *mëllik* és a *mien* szerepel. A *mind* névmást egész rendszeren ragozzák: *minnek*, *mimbü*, *mintü*, *mindet* stb. — A határozószók közül a *mindenütt*, *mindenünnen*, *mindenüvé* illeszkedett alakok helyett az illeszkedetlen: *mindënhol*, *mindënhun*, *mindënhunnan*, *mindënhová-t* ismerik csak. A *hunnan*, *onnan*, *innen* formák mellett a *hunnit*, *onnit*, *innit* is egyformán használatos. A *bent*, *fönt*, *kint*, *lënt*-et többször hallhatni, mint a *benn*, *fönn*, *künn*, *lënn*-féléket. Két igekötő összekapcsolására a gyakoritás végett való kettőzésem kívül nincs példa. — Az indulatszók közül az *ime*, *nossza* a rendes beszédben ismeretlen.

III. MONDATTAN.

Tárgyatlan ragozás: *most nézzünk még, akit szombaton arattunk* (t. i. olyant). — Helyhatározó: *a kuton iszik; hol* kérdésre felelnek: *láptú fekszik, alúrú van; Györé vót.* — Időhatározó: *röggelibe* (reggel) *maj jobban mégmonhatom; mos tavaszon mëkfüzettük; a tavaszfélën hát még; egisz nyártszaka ott éteti a maga zsidájit; harmadivâ vót; mos tavaszszâ müt két esztendös, öszszê, a hidegebbê a lábitón ának, asztán ezënn mosnak a tóba; gyakorta; hány éve igirëm magamnak a koporsót!; mostú kezdve nem vëszszük be; ha be nem hajtom is, öszzig vagy esztendö ijenkorig jó lëszsz ez a marha.* — Állapothatározó: *mëgvan a régi alakságában, Kugli András vót benne uan tudós, az jutott nekünk öröksigü, marad kisz pínzüil* (Régi bírói jelentésben); *én kezesnek* (kezes gyanánt) *nëm irok alá többet még a zapámnak së; anná nincs roszzabb, mintha lággyâ kapá la zembër; — Eredethatározó: a magam fejitü jutalmaznám, a magam eszitü äldoznám ëre; müt fizetünk ettü a folamodványtú* (ezért a folyamodványért), *valami ëty forint nyócvanat füzetëtt a kettötü; ott csak a koszt ällopottyábü rossz a dolog.* — Véghatározó: *mos má ezé lëszzâ legelö, mosmá a nevire fog mënnyi nekijje; maj soráro mëgyëk én annak (végére jár); ahó kaptya*

a füzetist is (ahhoz mérten); én átvátozok kizs gerlicére. — Részeshatározó: csak csekillen kő szántonyi a kukoricánok. — Módatározó: jó magyarú ki van irvá; jó szérivé magam sē tudom; igēn kípēsint vót böcsüvé az a tisz kive, mer má akkor ēl vót rohadvá a szēme (csak úgy találomból); kicsinyesként mēgnyőnek mind. — Okhatározó: büszkesígbü nem tunnak má mit tēnyyi; a rít vígett vót a gyülékédís; a hajósok szelet hevernek (a kedvezőtlen szél miatt kikötve vesztegelnek). — Célhatározó: aratnyi van; a zösszszē minek erőszakoskottak? — Jelző: jó magyarú ki van irvá; a Pajort mēgin uh hozzák haza, mint mútkor a kocsiba; a Fehér István után van ez a földünk; a Bácsábo nem tuggyák a nevemet.

Kapcsoló kötőszók: mēg, is, sē, szinte, is-is, sē-sē, nēmczak (hogy)... hanēm... is. Az és-t csak egyszer hallottam, a sőt szintén és mind-mind-et sohasem: valahunnan csak vészünk élé kalamust mēk tintát; a Kis Józsefné fordút rajta (földön) egy nap ötöt is; a borgyu három hetis vörös üsző, a fejibe ēk kis tarka van, ennek a tehénnek mēg ēk kis csillaggya van szinte; a gabona is hordozza, a zembēr is hozza; nēm nyugot-tunk annyit sē, mint két kutya hossza, nēm vót otthun sē a zasszony, sē a zembēr; nēmczak a szilin gázúták lē azok a büdös kutyák a vetist, hanēm egísszen bent is lēcafúták. — Ellentétes kötőszók: pedig, de, hanēm, mēg, csakhogy, mégis, mégis. Az azonba(n)-nak csak időhatározói jelentése van: a gyerek ott horgászott a tó szilin, azomba gyüttek a csöndörök. Nem használják a következőket: ámde, ellenben, mindamelltt, mindazáltal, mindazonáltal. — Választó kötőszók: vagy, vagy-vagy, akár-akár; ismeretlen az avagy — Következtető kötőszók: hát, ity hát v. há, azér, eszszérint; ismeretlenek: ennélfogva, következőleg, következőképpen, ennek következtében. — Magyarázó kötőszók: vagyis, mer, mégpedig, hiszēn, hisz. Nem hallottam a következőket: azaz, tudnillik, ugyanis, úgymint.

Helyhatározói mondatok kötőszavai: ahol, ahun, ahunnan, ahová. — Időhatározói mondatoké: (a)mikor, ahogy, ha, valahányszor, ahányszor, (a)míg, (a)még, amint, azalatt hogy, asztán hogy, mihelt, alig hogy, mielőtt, azelőtt, hogy, (a)müte, (a)miúta, azúta hogy, (a)mire, (a)mikorra, (a)meddig. Nem használatosak: (a)midőn, mialatt, miután, minekutánna, minekelőtte. — Megengedő mondatoké: ha... is, pedig, ugyan. Egyszer hallottam a hivatalos írások között forgolódó

vámosi bírótól az *ámbár*-t: *ámbár nincsenek értesítvé, de ot van a csöndör főjedzise*. Nem járja a: *habár, bár, bárha, noha, holott, jóllehet*. — Okhatározói mondatoké: *mer, mivê, mivêhogy, hogy*. Nem hallottam a *minthogy*-ot. — Célhatározói mondatoké: *hogy, hogy... në*. A *nêhogy* ritkább: *Fitt a zanyám a legintü engemet, nêhogy êggy is mêkcsája a szivemet*. A jelzői mondatokban az *aki* nemcsak személyre, hanem élőlényre és élettelen tárgyakra egyaránt vonatkozhatik. Ugyanez áll a másféle mondatokban szereplő vonatkozó névmásra. Az *amely* helyett, mint említettem az *amêllik* használatos: *má akit én attam neki, uan szíp csikó, hogy no!; itt vannak a lecek, akik a nádot tartják; ez a kocsipuska, akit a kerékbe beletésznek; untig ôlíg lészsz az a föld, akin fekszik a ház stb.*

Szórend: *Aszt nekem nëm muszáj vót mêktênnyi. Ki nëm fogásújja ki? Ên kezesnek nëm irok többet alá még a zapámnak së. Van uan földem, akit nëm annik ezér a zárér oda. Ebbü is kitünik, a vigzîsbü, ami a házosságszêrzôdzsbe van. Esz tisztán van a mi rîszünk. A rossz földbe, ahol nëm szeret a kukorica, ott szánthotnak csekîllen.*

IV. SZÓKINCST.

a) Rokonságnevek.

annya: a férj így szólítja a feleségét, sokszor a gyerekek is.
ágyyi: valaki testvérének a felesége. [út-családnak.
család: családtag; mindig elismerte

embër: az asszony így szól uráról:
embërëm.
gyerék: fiúgyermek.
nenne: néni.

b) Más személynevezések.

körülállói: hivei.
majsztër: mesteremberek közt a gazda.
muszka: orosz.

bogdány: teknővájó cigány (Nagybajcs).
eskütt: kisbíró (Nagybajcs).
hadnagy: bíró (Nagybajcs).

c) Ruhanemüek.

álokötös fejkötös: öregasszonyok hordják.
balidó: hátul húzós női felső ruha.
dalmány v. *dómány*.
harisnya.
jánkli: férfikabát.
joppka, *jobbka*: hosszabbfajta női rékli.
këfëránc: kieresztett női rékli.
kötény; *füles kötény*: olyan kötény, amelyiknek bellebb varrják a kötőjít a szélínél.
majkó: női felső ruha (Nagybajcs).
mamusz: komótos szõrcipõ.
natykeszkenyõ.
pintõ: ing.
prucka, *paszomántos prucka*: az első férfi-, a másik női mellény.
rékli, *ásó rékli*: női derékruha.
rici: női felső ruha.
sipka; *mici sipka*: simléderes,

biciklista sapka (Csicsó), ugyanez *szërbusz sipka* (Nagybajcs).
szoknya: *kerekes szoknya*: a rendes közönséges szoknya; *ásó szoknya*; *kirugós szoknya*: divatos szerpentinaaljú szoknya; *pruckás szoknya*: pruckával egybevarrott szoknya.
stiszli; *gyõngyõs sticli*: a kézzár védelésére szolgáló ujjatlan kezûmög. [tyûféle.
ûmõgpáha: az ûmög hónalja alatt levõ négyszögletes vászondarab az izzadtság fõlszívására.
kendõ: törûlkõdzõ.
kosárruha: kenyérsütésnél a kosárba teszük, meglisztezük s csak erre teszük aztán rá a szalvét. [lágý kenyértésztát.
szõmaruha: szalmazsák.
szõrtarisznya.

d) A ház és fölszerelése.

A házhoz tartozik maga a *ház, fészér, szin, ól, rötérát, udvar, sövín, kut*. A ház részei: *konyha*, rendszeren egy *szoba, kamra, istáló, pallás*. A házat különfélekép építik: a falat vagy úgy *tömik* földből, vagy megkésztik a vázát, ezt sövényvel befonják, polvából, trágyából és sárból készített tapasztó anyaggal betapasztják s ez különösen a víz ellen jó védő, vagy pedig napon szárított vályogtéglából: *mór-ból* építik meg. A tetőzet gerendái a következők: *sárgérenda*, a falon köröskörül végigfutó erős gerenda, *tartógérendá*-nak is mondják. Erre fektetik a ház rövidebb oldalával párhuzamosan azokat a gerendákat, amelyeken az *ollófák* v. *szalufák* nyugosznak ($\wedge$ -alakúak). Ezeket a sárgerendára fektetett gerendákat *körösztgerendák*-nak mondják. Az ollófák tetején vonul végig a *szeleméngérenda*. Az ollófákkal párhuzamosan vonulnak a *födéfák*, de ezek vékonyabbak az ollófáknál és nem nyugosznak a körösztgerendákon. A tetőzet tartására az ollófákon körösztbe szegezett *lecek*, a *burított lecek* szolgálnak. Az ollófák egyenes állásának a megerősítésére szolgálnak a szeleméngérendán kívül még a *vendégszelemének*, egy-két ollófán olyanformán körösztbe fektetett vastagabbfajta rudak, hogy az egyik végük egyik ollófának az alsó végéhez, a másik végük egy másik ollófának körülbelül a közepéhez van erősítve; így rendszeren három ollófát is összefog. A tető befödésére rendszeren nád szolgál, újabban cserép és fazsindely is. A háztetőnek kinyuló része: a *szérhaj* v. *szérha*, ennek lelegeje, a ház homlokánál a *szérhatú*. A háztetőről lecsurgó víz magának *csurgát* váj. — A *kut* részei: *kutágos, kutsujtó* a kutágoson körösztülfektetett rúd; ennek egyik végén van a *hankalik* s ezen a *vödör*, a másikon a *kutya* vagyis a kölönc. A kutat a *kutkámva* veszi körül, ebbe bévül egy deszka van beleerősítve, a *viszpad*, hogy a sajtárt a meritéskor odatehessék. A kutágos kerítéssel van megerősítve. Ez a kerítés egy méter magas köralakú sövény a kutágos körül, amelynek köze földdel van megtömve. A kámva alapzata a *kaloda*, négyszöget alkotó gerendaszerkezet. A konyha részei: a konyha lehet *nyitott* vagy *csukott*. A *nyitott konyha tüzhelye* fölé emelkedő kémény alsó kiszélesedő része a *kímimbósti*. A tüzhely, alsó része kemence, ennek az ajtaja a *keméncetívó*, rendszeren vesszőből font, besározott és bemeszelt ajtóféle, amelyet egyszerűen neki támasztanak a kemenceliknak. A *keméncetívó* a *kemencepócon* áll, amely kiugró alacsony patkája a kemencének. A tüzhelyen kívül van még a konyhában *katlan*, amelynél mosáskor vizet melegítenek a nagy *vasfazék*-ban. A konyha bútorzata: a *konyhaasztá*, *kaszli*, rajta a *tányéros*, a tüzhely előtt leeresztkedő elválaszó falra, szemben a bejárással van erősítve a *fazikas deszka*. — Egyéb konyhaeszközök a következők:

buorkaszélő: uborkagyaluó.

csontvágó: bárd.

csuszaszédő: lyukas fakanál.

ciframetűlő: a cifraszélű tészta

vágására való eszköz, egy kis

nyélbe rovátkos szélű rézkerék

van erősítve. [tartására.

dagasztósék: a dagasztóteknő

fazikak és fődök.

hapszédő kaná: a hab leszedésére való lyukas vaskanál.

hurkatótó.

husvágó: bárd.

kanátartó: lyukas pléh, a lyukakba dugják a kanalak nyelit.

kábosztaszelő: kábosztagyaluló.

kettős pohár: kétesészs ebéd-hordóedény.

klázli: üvegphár.

kovászfa: a kenyérdagasztáshoz használt fa, amelyet a teknőre tesznek, hogy a liszt közé tett kovászra a befődő ruha rá ne köpüllő. [essék.

máktörő: mozsár.

madi bicsak: fanyelű bicska.

petrezsiromvágó: kétnyelű kés.

reszellő.

répaszelő: répagyaluló.

ritesdészka: erre szokták a rétest *sodródészka, sodrófa.* [kiborítani. *sótartó.*

sőtörő.

sunkavágó: bárd.

sütőlapát.

sütőteknő.

szénvonyó: fából.

tányérok pl. *lovastányér.*

tejesfazik: köcsög.

tejeskána.

[tésztaszűrő.

tésztaszédő kaná: lyukas fakanál,

totyka: kis ivó-cserépkorsó.

tökmecceő: tökgyaluló.

vasfazik.

vasláb: háromlábú vasállvány, amelyre a fazikat állítják a nyitott tűzhelynél.

vágódészka.

zsédér: tejfejtő edény.

zsirsütő lábos.

A kamrában van a helyük a következőknek:

ásó.

ásólapát: ásóformájú vaslapát.

balta.

frisz: fürész.

furó.

gyalu.

hombár: liszt- és gabonatartó láda.

huskóbor: vesszőből font hordóalakú kas, amelynek csak fölül van nyílása; a füstölt hús el-tartására való.

kábosztás hordó.

kényérrács: két rúd létrafoggal van összeerősítve, s ezt a két

rudat félköralakú pálcák kötik össze. Az egészet fölakasztják a gerendára s a rácsok közé élükre fölállítják a kenyereket.

lapos hordó: alacsony félhordó.

mosófa, patélófa, mosószék.

öntözőkorsó: cserépből, rózsája

örekfejsze. [egybevan a korsóval.

pityérfogó: vidrafas.

vesszőfüles.

vindó.

visü.

zsompor:

zsuppfüles: szalmából font füles.

A szoba bútorzata:

akasztó: fogas.

asztá, asztáfa, asztáhiggya.

ágyak.

átószék: alacsony szék, közepén lyuk van, ebbe állítják bele a kisgyereket. Van rajta még egy kis mélyedés a tányér számára.

firhang: függöny.

firhangtartó: vékony fabot.

kájha sokszor *szēmészkájha.* A kályha körül a *kájhapad;* a kályha melletti sarok a *szurdák* v. *szurgyák* (Nagybajcs).

pálinkás bugyi.

sifonér.

sublót.

ülőpad.

Egyéb házi eszközök:

bak: faállvány, amin fűrészelnek.

burítottó: vesszéből font szellőskas, az apró csibéket tartják alatta.

csákló: a széna és szalma lehozására való vaskampó, amely hosszú nyélre van erősítve.

deregle: trágya- és földhordó saraglaféle, csakhogy a saragla fogai helyett sűrű vesszőfonás

faragószek: faragóbak. [van. *favágó tőke*.

itató: kis csibék itatására való cserépedény, oldalán gömbölyű lyukak vannak, hogy a kis csibék csak azon át ihassanak, mert az edény fődött.

köszörűkü.

lábító: alacsony két trapézformájú faállványra szegelt deszka, arra való, hogy ősszel, a hidegebbel erre állva öblögetik a ruhát

lajtorgya. [a tóban.

pemet: hosszú karró végére kötött szalma vagy kukoriczalevélcsonló. Tűzoltásra használják; belemártják a vízbe s közibe csapkodják az égő szénának vagy szalmának.

szapuszékláb: háromlábú faalkotmány, egészen olyan, mint a tűzhelyen használt vasláb, csak fából van és nagyobb. A szapuló alá teszik.

taragács.

tömőfa.

e) Gazdasági élet.

abrakuló válu: hordozható jászol a lovak számára.

alkalmatosság: járomű.

borona, töviskés borona. [gereblye.

bögő: aratásnál használt nagy egy *bukor kasza*: egy aratókompanyia. [gabonakusza.

csibe: a még kévébe nem kötött

csille: kis szekér széna.¹

csinatos zsák: barázdás szövésű *csíp*. [zsák a gabona számára.

disznóválu.

edény: szekér (Nagybajcs).

eketaliga.

falapát.

fogas.

gabonarosta.

ganéjhuzókapu.

gereblye.

hömbölgő: gurgó.

járom, részei: *ásó és fősó járomfa*, 2 *béfa* (járomszarv), 2 *járomszög*.

kalangya: kisebbfajta baglya.

kasza: aratáskor a kaszanyél végére a kaszapengére merőlegesen egy háromfogú gereblyét erősítenek: a *hadaró-t*, úgy hogy fogai a kasza pengével egy irányban legyenek.

kazá: a szénának vagy a szalmának általában kévébe nem kö-

¹ Látszatra ugyan sok, éppen akkora, mint egy rendes szekér széna, de valóságban kevés, mert a közepén jóformán alig van valami. Csillét a hazahordott szénából raknak eladásra, s a rakodásnál nem állanak föl a kocsira, hogy le ne tiporják szorosra a szénát, hanem mikor már kezd magasodni a rakás, mosószekekre állnak s úgy rakják meg egészen. Mikor aztán vásárra viszik, akkor se ülnek a tetejébe, hanem elől a tövében csinál magának ülést a gazda. Így aztán a kevés széna is sokat mutat s a járatlanokat könnyen becsapják, mert egy rendes rakodású szekér szénából három csillét is lehet csinálni. Az ilyen emberek: a *csillés embérek*. Legkivált a bácsaiak és a két bajcsiak mesterkednek benne.

- tött jószágnak egyberakása. A kévéket *asztagba* hordják.
- kepe*: több egy sorban levő gabonaköröszet.
- kéccérés*: rozsszal kevert buzavetés.
- kévekötőfa*: kihegyezett, erős rövid bot, a felső részében nyílás van csinálva, hogy oda a sarlót beletehessék.
- köróvágó kapa*: rövidnyelű kapa.
- köröszet*: a kévéknek köröszetalakba való rakása a szántóföldön száradás végett. A legfölső kéve a *pap*. A rendes köröszetbe 17 v. 13 kévét raknak; van azonban, aki 18-at rak, egyet ugyanis alul tesz, a többi kévének a kalászos végét erre rakja s így csak az egy alsónak a szeme éri a földet, míg a másik rakásnál négyé.
- kötél*: roz- v. buzaszalmából, esetleg sásból font kötelék a kévék *kukoricatuskó*. [bekötésére.]
- kusza*: az aratásnál a kévéből kimaradt gabona, amelyet összebögzőznek és szinte kévékbe kötnek.
- morzsuló szék*: kukoricamorzsulásra való alacsony szék, az ülés egyik oldalából egy kis vaslemez áll ki s ezen morzsulják le a kukoricát tuskójáról.
- nádarató sarró*.
- nyomórúd*: a szénát vagy a gabonát evvel nyomtatják le, olyanformán, hogy elől láncsal szorítják rá a szekérra, a lánc két vége tudniillik a két vendégoldal-on van; hátul pedig a rudazó kötéllal szorítják le, úgy, hogy a kötelet a nyomórúdra és a két vendégoldal végére csavarják. A vendégoldalok a kocsi elején és hátulján köröszetbe fektetett *karfákra* a hegyes *karfaszögekkel* vannak ráerősítve. A négy
- karfaszögbe egy-egy kévét vágunk bele s így a többi se előre, se hátra nem csúszhatik. Szénahordásnál csak a két vendégoldal és a nyomórúd szerepel, ilyenkor a vendégoldalok guzzsal vannak hozzákötve a kocsioldalhoz.
- petréncefa*: két rúd, amelyen a szénát a petrencéből baglyába hordják.
- réntfej*: a tarlón végigvonuló bázárdák, amelyek úgy keletkeznek, hogy egy-egy rend vágásánál a végén a kasza egy *répavágó*. [kicsit fölemelkedik.]
- szántólánc*: az a lánc, amellyel az ekét a taligához kötik.
- szécskavágó*.
- tasak*: a kis borjú orrára való szeges bőrkosár, hogy az anyja ne engedje szopni.
- tisafa*: kis hámfát tartó rúd, arra való, hogy a kettesfogatú kocsi, vagy ökrös szekér elé még két lovat foghassanak, vagy hogy a hajóvontatásnál a kötéltelhez hozzáköthessék.
- tokmány*: kaszakú tartására való szarvból készült tok.
- tőrekrosta*: nagyszemű rosta.
- tűskeböködő*: villaalakú éles vas nyélbe erősítve.
- üllő*: a kasza kiveréséhez.
- vakaró*: lőtisztító szerszám.
- vazsgereble*.
- vëlla, favëlla, hosszinyelű vëlla* (kazalrakáshoz).
- vesszőkas*: a méhkas egyik neme; vesszéből van fonva, trágyából, polvából és sárból készült tapasztékkal betapasztva és be van meszelve.
- vonyogó*: széna és szalma lehuzására való kampós vasvégű hosszú rúd.
- zák*: az ökr szájára való kosár, madzagból van fonva.

kocsi; részei a következők: *rud*, a villaalakú *rudszárnyó*; a rudszárnyán van körösztbe fektetve a *förhéc*, ezen lóg a két *hámfa*; a rudszárnyát hátul összeköti a *kocsi juha*. Az egész rudszárnya az *éső sámba* v. *vánkosba* van, ez pedig az *éső tengölágyon* nyugszik. Az első sámbolyon van a *förgetyü*, a *förgetyü* két fölfelé álló kis szarva a *raconca*. Az első tengölágyat a *hátussó tengölágy*-gyal összeköti a *nyujtó*, amelyhez hátul két rövid rúd van erősítve villaszerűleg, az *ágos*. Az *ágos* a *nyujtó* végével a *hátussó sámba*ban a *vánkosba* van beleerősítve; ez a *vánkos* a *hátulsó tengölágyon* nyugszik. A *nyujtó* közepén körösztülfektetett fa a *hasló*, a *hátulsó lépcsők* egyik vége erre, a másik a *hátulsó keréktengelyre* van erősítve. Elül a *lépcsők* az első tengely és a *förhéc* két-két végéhez van erősítve. Van 2 *éső kereke*, mindegyiknek egy-egy *agya*, 10—10 *küllője*, 5—5 *tápfája*. A 2 *hátussó kerék*nek van 1—1 *agya*, 12—12 *küllője*, 6—6 *tápfája*. Van a *kocsinak* két *ódala*, ennek részei: *alfa*, *középfá*, *fősófa*, 9—11 *záp* (foga). Van továbbá 4 *lócse*, két *sráglá*-ja: *éső* és *hátusso*. Az első kisebb, mint a *hátulsó*; részeik: 2 *mellikfa*, 3 *körösztfá*, 4 *záp*. A *kocsira* jön még a *kocsikas*, *kocsiülés*, *ültsédészka*. — A *kocsiba* csak *lovakat* szoktak fogni, *szarvasmarhát*: *szekérbe*.

f) Étél, ital.

- bukta*: költ tésztából való sült tészta. *paprikás hajtovány*.
csikmák: hosszura metélt tészta (Nagybajcs), másutt: *mácsik*. *penyel*: csipkedett turós tészta, molnárfőzet (Vének).
 Van darás, mákos, turós. *pogácsó*: köt, *krumpis*, *csörgés*, *százzítú pogácsó*.
csipkédett: kézzel szagatott tészta. *pompos* v. *vakarcs*: megmaradt költ tésztából süttöt eledel.
csörge: töpörtyü. *pörküt káboszta*.
csörmöle: tésztanemű étel (Nagybajcs). *pörküt krumpi*.
csusza: nukli; *csuszkó*, *bapcsuszkó*, *krumpi csuszkó* (Nagybajcs). *prósza*: kukoricából készült lepény.
dödölle: mákkal és cukorral fűszerezett vastagabbféle fölt tészta. *puffancs*: négyszögletes magasra kelt sült tészta.
gombóc: *dara*, *krumplis*, *kukorica*, *zsömlés gombóc*. *regement*: négyszögletűre vágott, rendszeren *krumplis* tészta.
kalács: *fonyatos* és *kúcsos*. *répa*: *sárgó* és *kerékrépa*.
kásó: *köles*, *kukorica*, *liszkásó*. *rítés*: *darás*, *köleskásás*, *riskásás*, *turós rítés*.
keletlen: *árpalisztból*, *aludttejből* és *tejfölből* készült sült tészta. *savanyó káboszta*.
lábótlan: sült levestészta. *sterc* v. *isterc* (Nagybajcs): *főzött*, *kukorica*, *lisztés sterc*.
leves: *bab*, *borsó*, *daragombóc*, *hus*, *krumpi*, *rántott*, *riskásó*, *téfolós leves*. *sürü*: *bab*, *borsó*, *krumpi sürü*.
málé. *tökkáboszta*.
ökörpálinka (tréfásan): víz. *tötött káboszta*.
turós lepint.

g) Állatok.

<i>csóka</i> : varjú.	<i>quat</i> : kisebb fajta gém.
<i>csömény</i> : kisebb fajta darázs.	<i>pólic</i> : vizi szalonka.
<i>csuriz</i> : veréb.	<i>őreg réce és csörgő réce</i> .
<i>csücsörgő</i> : pityér.	

h) Növények.

<i>Annavirág</i> : kerti virág.	<i>katarázsa</i> : kerti virág: Chrysan-
<i>árvácska</i> .	themum.
<i>bajnakfü</i> : rossz fű a réten (talán mert csak bajnak van a világon, amint mondják).	<i>kákics</i> : a gabona közt termő gaz, vagy ahogy itt mondják <i>gyam</i> , a libák nagyon szeretik.
<i>balla</i> : a kukorica virága.	<i>levendula</i> : kerti virág.
<i>birósarkantyuja</i> : kerti virág: Tropaeolum maius.	<i>lóbárzsing</i> : kerti virág.
<i>boldogtenyér</i> v. <i>Boldogasszonytenyér</i> (kerti virág): széles Merita.	<i>lucérna</i> .
<i>borsfű</i> (kerti virág): Satureia hortensis.	<i>makhajma</i> : magnak való.
<i>borzaskatica</i> : kerti virág: Nigella ciefarok. [Damascena.	<i>mácsonya</i> : gabona között termő gaz, tüskés.
<i>császárszakálló</i> : kerti virág.	<i>máva</i> : málya.
<i>csikosság</i> : csikoslevelű fű, dísznövény.	<i>mírha</i> : kerti virág.
<i>csirkákó</i> : réti fűfajta (Vének).	<i>mólvirág</i> : homoki gyopár.
<i>dupla mák</i> : kerti virág.	<i>ökörfarkkóró</i> : sárga virágú, hosszú nyelű mocsári növény.
<i>égérfa</i> v. <i>egerfa</i> : égérfa.	<i>ördökköröm</i> : vízi növény.
<i>fülbecsavaró</i> : kövi rózsa.	<i>őszi rúzsa</i> .
<i>fodorménta</i> : kerti virág.	<i>papsajt</i> : aprólevelű elfutó mályva.
<i>gányó</i> : Viburnum officinale (Vének).	<i>paré</i> .
<i>gomboshere</i> : lóhere (Vének).	<i>petrezsirom</i> , (ritkán: <i>petenzsirom</i>).
<i>gombvirág</i> : kerti virág.	<i>pipike</i> : székifű.
<i>gyöngyina</i> : georgina.	<i>puki</i> : erdön termő kevés értékű vékony fű; mivel erdő erre csak a víz mellett van, a puki igen sokszor iszapos; innen az iszapos füvet is így hívják.
<i>harangvirág</i> : kerti virág.	<i>pünkösdi rúzsa</i> .
<i>here</i> : lucerna (Vének).	<i>rozetta</i> : rezeda.
<i>hónapos rúzsa</i> .	<i>sárgakáca</i> .
<i>Isten papuccsa</i> : kerti virág.	<i>sárgeliljóm</i> : kerti virág.
<i>Isten söprűje</i> : kerti virág.	<i>sárkerék</i> : lucerna-féle gaz a tarlón, a birkák nagyon szeretik.
<i>ígő szerelém</i> (kerti virág): Lichnis Chalcedonia.	<i>sásvirág</i> : kerti növény.
<i>Jézus szíve</i> (kerti virág): Declitra spectabilis.	<i>sóska</i> .
<i>jégvirág</i> : kerti virág.	<i>széld kik néfelejcs</i> : kerti virág.
<i>karcsai rúzsa</i> (kerti virág): Tagetes; másképp <i>karcsé rúzsa</i> .	<i>széna</i> : az első kaszálás: <i>merőszéna</i> , a második: <i>sargyuszéna</i> . Megtörténik hogy a rendekben

fekvő szénát nem hordhatják össze, mert a kaszálás után víz alá kerül. A víz eltávolítása után sokáig köll várni, míg kiszárad; ilyenkor a sarjú túlnövi a rendet vagyis főveri a rendét.

tejesfazék virág: kerti virág: *Campanula medium*.
tengéri bodza: orgonafa: *Syringia vulgaris*.

téli fuksz: kerti virág.
téli zöd: kerti virág.
tormavirág.
törökszekfü: kerti virág: *Dianthus barbatus*.
uri szulák: kerti virág; *Ipomea*.
üröm: kerti növény.
vasfü.
verbéna, verbina: kerti virág.
vijola: sárga, piros *vijola*.
vizitök: *Nimphaea alba*.

i) Bognáreszközök.

fűrészek: *darabuló, fékéz, köröszevágó, tápvágó fűrész*.
gyaluk: *dupla, eresztő, gömbölytő, sropp v. porzógyalu*.
fűrészfokhajtogató.
gyalupad, van rajta *csavaró* és két *szorító vas*.
kalapács.
kászfűsz. [csinálják.
kerékszék: amelyen a kereket

körzök: *égyenés, gömbölyü, tápkörzö*.
puskázó furó: evvel fúrják a kerékagyon a puska helyét.
puskabeverő, puskakiverő vasak.
srégvingli.
streimólli.
szögletmérték.
toporfejsze.

j) Takácsszerszámok, vagyis a szövőszék részei:

báb: ez tartja a fonalas dorongot.
bordaládo: a vásznas dorong küllős szárnyas hajtókereke.
bordaládo fészke: a bordaláda tartója.
csiga: a sefték fölakasztására szolgál.
csinatmadzag: a seftekről lelógó madzag.
csíve, kiscsíve és natycsíve: *spulni*; a kis csívére a pamukot, a nagyra a fonalat gombolyítják föl.
csívetartó: ebbe van beleerősítve a csíve. [vászon.
csuszó durung: ezen csúszik a *feszítő*: ez tartja fönn a vászon szélességét.
fogas: ennek a fogain mennek át a fonalak; rendszeren 16 fonál egy fognyíláson.

fogaskerek: a fonalas dorong egyik végébe van erősítve s arra szolgál, hogy a megakasztó, az ú. n. máté segítségével megállíthassák a munkát.
fonalas durung: erre van fölcsavarva a fonál. Ez a fölcsavarás a legelső munkája a szövésnek.
hasító páca: ez választja el a páros fonalat a magányostól.
hámfo: a sima vászon szövésénél ezen függnék a sámlák.
lapicka: szövésnél ezzel vetik a fonalat.
margit: egy szíjon lógó vasgolyó; ez tartja a pálcákat, hogy le ne csusszanak.
margitos páco: ezen függ a margit.
máté: a fonalas dorong végén levő

fogaskerék megakasztója; más-
kép *rozmaringfának* is mond-
ják, mert az ismeretlennel
megszagultatják, hogy milyen
jó szaga van, aközben meg-
eresztik a fonalat s a rozma-
ringfa fölcsapja a szaguló jám-
bor orrát.

melles durung: ezen csúszik a fo-
nál, az ülő takács melle min-
dig ott van nála.

nyist: a seftek a rajtuk levő
spárgaszálakkal együtt teszik
a nyistet.

nyistfüggő: ezen függ a nyist.

páco: a fonalak közt levő vékony
lécek.

pöcök: evvel akasztják a csiga
madzagját.

régü; *ásó és főső régü*: a szövő-
szék keretjének alsó és felső
gerendája.

sámlo: a csinatomadzagon függő
4 léc.

seft: apró lécek, amelyekre spár-
gaszálak vannak szemékre kö-
tözve.

szérszám: a vásznas dorong, borda-
láda, fogaskerék és a nyist
együttes neve.

támosztófa: evvel erősítik a sző-
vőszéket a mennyezethez, hogy
ne mozoghasson.

vásznos durung: evvel vernek rá
a vászonra. [ják a fonalat.

vetüllő: vékony léc; evvel dobál-
vetőfa: evvel is vetik a fonalat.

rokka; részei: *rokkakerék*, ennek
van *kicsinnye* és *ágossa*; e
kettőben van a *keréktengelye*;
orsó, *orsó ágossa*, ebben van
az *orsó*; *rokkaszárnyó*; *rokkatáp*,
ebben áll a *rokkaszár*;
matolla. — Van *csívöllő rokka*,
amivel a csívére fölgombolyít-
ják a fonalat vagy a pamukot;
máskép *gombolító*-nak is mond-
ják.

k) Hajózás.

alaccság: hajóvontató kötél.

bóda: a kormányevédző fogan-

bókony: a hajó bordái. [tyuja.

bőrfa: a ladik pereme.

cin: vékony deszka a hajóoldal
közepén.

csámész: nagyobb fajta ladik,
egész hosszában egyforma szé-
lességű, eleje és vége csapott.
Ezen dolgoznak a molnárok a
malom beállításakor (csak Nagy-
bajcsón hívják így).

evedző részei: *tolla* és *szára*, a
kormányevédzőnek van még *bó-
dá*-ja is.

fertőke: a ladik hátulja.

fertő: olyan alakú vasszerszám,
mint a vasmacska, csak hogy
ágai nem lapátosak, hanem
simán hegyesek. Vele keresnek
meg valamit a vízben.

főmer hajót vagy malmot; az
elsülyedt hajóból vagy malom-
ból kimeri a vizet.

gúzs: ebbe dugják be az evedzőt,
hogy könnyebben evezhessenek.

heves: a folyónak az a része,
ahol legsebesebb a folyása és
sohasem fagy be.

ikkony: a gúzsnek régies, a hasz-
nálatból kimenni kezdő neve:
ikkonyba evedz = guzsban evez.

iszkápa: a hajó összerovására
való kettős vasszeg.

kolomp: a ladikódnak a ván-
kosa; ebben forog az evező.
Azért hívják kolompnak, mert
mikor az evedző hozzácsapó-
dik, tompa, messze elhangzó
hangot ad.

kurtulásló: a hajót vontató lovak
között a legutolsó egyes ló,

akinek az istrángjához van erősítve a vontatókötél; majdnem egészen körösztebe megy s arra való, hogy a többit a vízbe ne rántsa a kötél.

lajfant: a hajókötél száalai.

langy: a folyónak az a része, ahol igen lanyha folyása van.

medér: a ladik oldalainak és a fenéknek érintkező helye.

örtóke: a hajó eleje.

örvény: olyan hely, ahol valamikor a Duna szakított s most állandó tó van a helyén.

palló: a ladik feneke.

patka: a töltés alsó, padalakú része.

sámu: az ülő sámla a ladikban.

szelethevernek a hajósok, ha a kedvezőtlen szél miatt nem tudnak a Dunán fölfelé menni.

támogatás: az a művelet, mikor a ladikot a part melletti sekély vízben evezővel tolják.

zátony lehet: *vesszős*, ha be van növe bokrokkal és *kopasz*, ha csak homok van rajta.

1) Halászat.

Halfajok:

balind: hosszú hátú sima hal; jó leve van, de húsa nem ér semmit, mert nagyon szálkás.

compó v. cigánhal: pontyalakú sárga hal.

csuka.

dévér: széles, lapos kis fejű hal. Jó húsa van.

gadóc.

harcsa.

jász: kövér, pontyhoz hasonló, kis fejű hal, szárnya meg a farka piros.

kárász.

kóc: gömbölyű, barnaszínű hal, csíkos pöttyök vannak rajta.

korda: kardalakú, éles hasú hal, akár csak a héring.

kühal: apró kis hal.

keszegfajok: *bagó*, *buzaszemű*, *karika*, *paré*, *szellő*, *vörösszárnyu keszeg*.

márna: széleshátú, nagyszájú bajuszos fehér hal.

mennyhal: olyan, mint a harcsa, pikkelye nincsen, csak kisebb és igen kis feje van.

paptetű v. halszúke: süllőhöz hasonló tüskés hal; jónak jó hal, de ha ilyent fognak csak a

halászok, nem nagyon szeretik, mert akkor már más hal nincsen.

patuc: tintahal, a legócskább fajta.

pészle v. ökle: olyan mint a muszka.

pontyok között legszebb a *tükörponty*, úgy ragyog, mint a tükör, a halak királya.

selémhal: olyanforma, mint a süllő.

süllőfajok: *csikos*, *fekete*, *kese*, *kék*, *tarka*, *tót süllő*.

sügér.

tomojkó: pontyforma, nagyfejű, széles szájú hal, gyakran eladják ponty gyanánt

Halászeszközök:

hálózsák: hálótárisznya, ebben viszik haza a halat.

szák: a kifogott halat ebbe tesszik addig, míg a többivel együtt a halászbárkába eresztik; olyan mint a lepkefogó, csak nagyobbak a lyukai.

halászbárka: minden oldalán lyukas fődött bárka.

szál vagy fenékhorg, részei: *fejkü*, *fejkümadzag*, *pékli*, *kapocs*, *palló* (parafadugó).

ötvenes horg.

Hálók:

balinháló: balind fogására való nagyszemű négyszögletes háló.

kerített háló: hatalmas négyszögletes háló, egész területet be lehet vele keríteni.

kocaháló: egy háromszögalakú fa két oldalára erősített háló.

köcsöge vagy szüszháló: négyszögletes háló, fenékgig ér, fönt nagyszemű lejjebb mindig kisebbeknek a szemek.

laftuló háló: négyszögletes nagy háló, két csónakon viszik be; egyik vége az egyik, másik vége a másik csónakon van s míg 2—2 ember evez s a 2 csónak távolodik egymástól, addig mindegyik csónakból 1—1 ember hánnya ki a hálót. Mikor már az egészet kihányták s az egész háló félkör-alakulag a vízben van, össze-eveznek s kihúzzák a hálót.

lepőháló.

milinkháló: két félkör-alakú pálca keresztbe van fektetve és egy rúdra erősítve. A két pálca

alkotta kereszt bordáira van ráfonya a háló.

parásháló: vízszintesen fekvő háló, ez tartja a tulajdonképeni hal-fogó hálót; laddal is át lehet rajta siklani.

pintűháló: kör-alakú háló, a kör szélén ólomgolyók vannak, a közepén pedig kötél, evvel húzzák ki a vízből.

táplí: egy rúd végére van erősítve két félkör-alakú keresztbe fektetett pálca, ezen palcák végére van erősítve egy üres félgömb-alakú háló. Majdnem megfordítottja a milinkhálónak.

tokháló: a tok fogására való.

vendég-háló: négyszögletes hosszú háló, rudakra kifeszítve elrekesztenek vele egy területet. Arra szolgál, hogy a halakat a vörsébe terelje.

vörse: karikákra feszített háló, elül van a nyílása. A hálón bévül a hálónak még két vizája van, vagyis a karikáktól befelé szűkülő tölcserforma háló. Ha a hal ezen bemegy, nem tud visszajönni.

m) A dunai malom.

A dunai malmok nagy része ma már *műmalom*, gyári, tökéletesített berendezése van; csak egy-két régi módi malomra akadhatni. Működni már ezek sem igen működnek, csak ha nem győzik a munkát a műmalmok, ha ugyan munka idején is nem a *telelőben* korhad. Voltam mind a kétféle malomban, a műmalomban azonban csak rövidebb ideig időzhettem s így nem jegyezhettem föl különben is német elnevezésű részeit; a régi malomnak azonban minden porcikájával volt szíves megismertetni Bangha Géza malomtulajdonos, aki gyerekkorától fogva ezeken nevelkedett föl.

A malom két hajóból áll: a *malomhász-hajó*-ból és a *vögyhajó*-ból. A malomhász-hajón van, mint neve is mutatja a malom, a vögyhajó pedig a tengely egyik felének a tartására szolgál. Kezdjük legkivül a vögyhajón a leírást, úgy menjünk befelé.

A vögyhajó vázát a *bókonyok* és a *pacs-mag*-ok alkotják. A *bókony* egy fából készült páros oldalborda. A *pacs-mag* hasonló a bókonyhoz, csakhogy két darabból van. A vögyhajó elől hegyes, hátul csapott.

Az oldaldeszkák rendszeren egy fából valók és hajlítottak a régi szerkezetű malmoknál; az ujjaknál azonban kettőből valók s a hajlástól a hajó orráig nyúló oldaldeszkákat *mestérdeszkák*-nak hívják. A hajó orrát *órbókonynak* mondják. Nem messze a hajó orrától van két fejes bókony a: *kúcsolatbókony*; ha esetleg pacsmag van itt s annak van feje, akkor ez: *kúcsolatpacsmag*. A hajó csapott farában csak pacsmagok, a *farpacsmagok* lehetnek. A bókony két szárát összekötő gerenda a régő. Ilyen három van: *első régő*, a vögyhajó elején, *farrégő* a farnál és *középső* v. *láncos régő* közepén. Azért *láncos régő*, mert lánc van hozzáerősítve. A vögyhajó elején a kúcsolatbókonyoknál magasabban kiálló vékonyabb két rúd az *ustorfa*. A farrégőre és a farra szegezett deszkák alkotják a *farfenék*-et. A far táján a vögyhajón két deszka, a *puttondeszka* van körösztülfektetve, ezek a szabad tér felé kissé kinyúlnak. A vögyhajó közepén, egymástól meglehetősen távolságra két erős gerenda, az *átógerenda* van körösztülfektetve. A két átógerenda közepére van ráhelyezve a *külső ászok*, amely a fartól a középső régőig érő erős gerenda s a malomkerék tengelyének egyik végét tartja. E végből *csapvánkos* van rajta, a két átógerenda között s ebben forog a tengely vége. Hogy az ászok ki ne csúszhason a vögyhajóból, két kisebb faerősítés, a *macska* akadályozza meg.

A vögyhajót a malomházhajóval három gerenda köti össze: az *első*, *középső* és a *fargérenda*. A gerendák a vögyhajón a *csatló lánc*-cal vannak megerősítve. A malomházhajóban pedig az *ellenző*-be vannak belecsinálva. Az *első* és *középső gérendá*-n körösztbe fektetett deszkák a *hasfák*; ezek a gerendákkal együtt alkotják a *vötyhid*-at. A hidnak két *karfá*-ja van. A hidon a kerék felől és a karfán kívül hosszában fektetett deszka a *jajdeszka*. A vögyhidnak a tartására szolgál a *vezírlánc*, a hidnak a kerék felüli oldalán a malomházhajótól a vögyhajóig vonul. A hidnak ugyancsak ezen az oldalán van a *visztartó*, amely föltartja a vizet, hogy annál nagyobb erővel törjön a lapátok alá.

A középső és a fargerenda között van a *malomkerék*. A kerék tengelye a *nagygérendű*, vastag, hosszú fatörzs, amelynek két végébe vas *csap* van erősítve s ez a vögyhajón a már említett *csapvánkos*-ban nyugszik; a malomházhajóban hasonlóan áll a dolog. A vascapnak a gerendüben levő szárnyas része a *csapszárnyó*. A malomkerék fogai a *vizikörösztök*. Ezek a körösztülfúrt gerendübe körösztalakuan beállított vékony rudak s a gerendübe a *lajtík*-kal vannak beleerősítve. Rendszeren négy viziköröszt van. A vizikörösztök végét *vaskoszoru* fogja egybe. A régibb időben ezeket a karikákat fából készítették. Ennek *kalácsfa* volt a neve. A kalácsfába voltak erősítve a *kalistafák*, rövid ékek s ezekhez voltak hozzácsinálva a *lapátdeszká*-k. Most a vaskoszoruba *lapickák*-nak nevezett fácskák vannak beleerősítve s ezek tartják a *lapátdeszká*-kat. A lapátdeszka felső részén vannak a *szorító ík*-ek; ezeket meg a lapickákat a *perec*-ek tartják össze. A *lapátdeszká*-kat hajtja a víz. A lapátok közepén át vannak fúrva s két vagy három lapáton egy-egy vesszőfa, *prózna* van áthúzva

hogy annál szilárdabban álljanak a lapátok. A prózsnát a lapátokba *kalisták*-kel erősítik bele. A lapátot a lapickához még *kalapács*-csal is hozzáerősíthetik. Ennek része a *kalapácsszög*. — A malomház-hajón kívül eső rész együttes neve: *kísség*. A malomházhajó fölépítése körülbelül olyan mint a vögyhajóé. Valamivel hosszabb, de eleje ennek is hegyes, vége csapott. Vannak bókonyai, pacsmagjai, órbókonya, kúcsolatbókonyai, néha kúcsolatpacsmagjai, ustorfái, farpacsmagjai, régői, átógerendái, *ész ászok*-ja, ódâdeszkái, esetleg meszterdeszkái is. Van azonkívül *pörkölet*-je, a fenéken végigvonuló gerendája. Ennek az a hivatása, hogy a rajta merőlegesen álló *támoszszobrok*-nak nevezett ducokkal a pallózatot tartsa. Van egy másik pörköletje, amely szinte a hajó fenekén nyugvó gerenda és a *szelellő dobot* tartja. A harmadik, vagyis a *kurta pörkölet* azért van, hogy a hajófenékbe lenyuló *natykerék* forgása miatt elvágott átógerenda helyett tartsa a malomszerkezetet. Ennek a pörköletnek természetesen szinte van támoszszobra.

A hajó permén körskörülfutó gerenda a *viszkösztáp*. Ezen épül a malomház többi része. Nevezetesen ebbe vannak beleerősítve merőlegesen a *habláb*-ok. A hablábokat az *ódâdeszká*-k fődik be. A hablábok tetején a vizkőztalppal párhuzamosan körülfutó gerenda a *koszorúgerenda*. Erre vannak fektetve a *körösztgერenda*-k, ezekre pedig a *szalufák*. A szalufákat a tetejükön végigvonuló *szelemengerenda* tartja össze. A szalufák érintkező pontját körösztgerendájuk közepével összekötő függőleges duc a *kakasfa*. A szalufákra léceket szögeznek, ezekre pedig a sindőt. A malomház tetejének a garat fölött erősen kiemelkedő, egész az ablaknyílásig érő része a *malomtető hóggya*. A pallásrészek nevei: *pallás* (hátnál), *kispallás* (elül); *porfogó* (öldalt néhány deszka). A malomháznak a vögyhajóval ellenkező oldalán van a *tüszhel*, mellette egy fapad a *priccs*, hová a molnár őrlés közbe le szokott dűlni; fölötte egy kis ablak a *kukédli*. Ezen szokták megnézni, ki jön a hajóhoz. A malomházon három ajtó van: egy a vögyhajóval ellenkező oldalra nyílik, egy a vögyhidra, egy a malomház farán levő keskeny tornácféltre.

A malomházhajóba benyúló *nagy gerendű* végén, bent a malomban van a *natykerék*. Ennek négy köröszttöző küllője a *natykerékkörösztt*. Az a hely, ahol a gerendű át van fűrva, hogy a nagykerékkörösztt ágait bele lehessen illeszteni, az a *pánzsulás*. A körösztt ágai ékekkel, *vernyikák*-kal vannak beleerősítve a pánzsulásba. A nagykerék köröszttjét összefogó körkerületű talpfa két részből áll. A vögyhajó felé eső része a *szinfót*, a másik a *szakál*. Mindegyik külön talpfa. E két talpfa *szüvöség*-ekkel van egymáshoz erősítve. A szüvöségeket a szakál felől verik be, ezek áthatolnak a szinfóton és *fog*-akat alkotnak; azonban a szakál felőli oldalon is kimarad egy kis rész a szüvöségből. A fog részei a *fokfej* és a *fogvíg*. A fogakat a *fogvíg*-szeg-gel erősítik bele a kerékbe. A fogak köze a *lépezet*.

A nagykerék fogai a *natykorong*-ot hajtják. A nagykorong a nagygerendűvel derékszög alatt elhelyezett *kizsgերendű* végére erősített rovátkos üres vashenger. Rovátkai, fogai a *natykorongorsó*-k. A nagy-

korongnak van még *kariká*-ja is. A nagykorong segítségével forog a *kizsgörendő*. Erre van ráerősítve a *kiskerekék*. A kiskerekék egészen azokból a részekből áll, mint a nagykerék; a szakála a far felé, szinfótja az órbókony felé áll.

A kiskerekék korongösszeköttetésekkel hajtja azt a korongot, amely magát a malomkövet hajtja. Alul a hajó fenekén van a *szélkorong*, ennek felső része a *szíjjas csiga*; a szélkorong a *serpenyő*-ben áll.

A malomkövek a *küpad*-on vannak elhelyezve. A küpad részei: a négy *küláb*, faducok; a hajó két oldalával párhuzamosan két-két külábra rá van erősítve a *küpadgerenda*, összesen tehát kettő. Erre a két gerendára rászegezett deszkák alkotják a tulajdonképeni *küpad*-ot. A két küpadgerendával párhuzamosan ismét összeköt két-két külábot a közepén alul egy-egy gerenda, a *zsebénye*. A két zsebénye közepét ismét összeköti egy fagerenda, a *vashid*. A vashidba közepén bele van ékelve a *vasserpenyő*, ebben áll a *szálvas*. A szálvas alsó részén van a *trüngli* (vasból), felső részén a *korong* (vasból) s ez hajtja a malomkövet. A kőbe legvégül körösztvas van beleerősítve. A zsebényét és a küpadgerendát összekötő vasalkotmány a *szállító sróf*. Ennek a segítségével emelik föl vagy eresztik le a malomkövet. Régente *szállító ík*-et használtak. A szállító sróf egy vaspálca, amely alulról a zsebényének a külábon át a kiskerekék felőli végéhez van erősítve, fölülről pedig a küpadgerendának ugyancsak erre felé kinyúló végébe van srófolva. A zsebénye a küládba vágott nyílásban föl-alá mozoghat s mikor a sróf segítségével fölebb csavarják, az összeszerkesztés következtében a követ is fölemelik. A malomkövek a *kükalodá*-n állanak. Két kő van: *főső* és *ásó* v. *áló kü*. A kövek a vékony fából készített hengeralakú *küküreg*-be vannak belefoglalva. A küküreg fölé emelkedik a két garat. A felső a *nagygarat*. Ennek részei a *garatsaragla*, a *garatcsöngetyü*, amely fölcöngeti az alvó molnárt, ha üresen jár a garat. A nagygarathoz való a *fogyasztó lapicka*, evvel piszkálják meg a gabonát, amikor kezd lefogyni, hogy egyenlően menjen a kü alá. A másik garat a *kizsgarat* v. *rázógarat*. Ennek részei: a *stráfvessző*, a *poroszka* és a *garatistráng*. A stráfvessző kotorja le a kü belsejében a ráragadt lisztet; a garatistráng pedig lejobb vagy föllebb ereszti a kisgaratot. Az egész garat tartására szolgál a *garattartó gerenda*. Az egész küpad a kiskerekék mellett az órbókony felőli oldalon van. A küpad mellett ugyancsak az órbókony felé van a *lisztszekrény*. A lisztszekrénynek a küpad felőli részén van a *szitagöréndaláb*, ezen van a *szitagörenda*. A szitagerenda tartja a *szitakos*-t. A szitakosba van beleékelve a *szitavella*, a *petike* (hangutánzó szó) és fölül a *csaptató*. A szitavella már bent van a szekrényben. A szekrénynek a küpaddal érintkező oldalát a küpadtól számítva *homlokdeszká*-nak hívják. Ezen van az *örölök*. A szekrényben van még a szitavellán kívül a *kándli*, *szita*, *szitatámosztó*, *lőfó*; az órbókony felőli oldalán pedig a *szitatorok*, a *szitará húzó*, a szitará húzó *ézarója*, a *rosta* és a *rostarázó*. A lisztszekrényvel van összefüggésben a hajó fenekén levő

szelellő dob s ennek nyúlványa, a *szelellő cső*. A cső elzárására egy fogantyus deszkadarab, a *szélszáró* szolgál. — A lisztszekrénybe valók a különféle rosták ún. *szeibër*-ek és *sziták*. Van *kopulló szeibër* a buzának a megtisztítására; *sékli*, selyemből való rosta, először a darát koptatja ki; *srótszeibër* az árpa héját hányja ki, *stráfszeibër* a korpát sráfulja, hányja ki. A sziták fajtái: *kényérszita*, birkagyapjuból való szita; *kopulló szita*, spárgából való szita, a buzaszemet szitálja; *selémszita*, a darát örli ki; *srótszita*, a buza legelőször ezen át megy le az őrléskor. A szitákon van *szégletes* és *gömbölyű torok*.

A malomkö megállítására való a *kűfogó durung*, a kő fölemelésére a *körömvas*. Mikor egyet emeltek rajta, egy éket *pap*-ot tesznek alája. Mikor már jobban fölemelték, egy rövid dorongot, *görgő*-t tesznek alája. Van *laposgörgő* is. — A kőbe a vasat *virgula* nevű vékony kis lécszerkesztménnyel illesztik be. Ennek része a *sertő*, melynek *serteni* vagyis a követ horzsolnia kell, mert másképp baj van a dologban. — A malom fölszereléséhez tartozik még a *daraszelellő*, az órbókony felé a tűzhely mellett levő szelellőszekrény a dara megtisztítására. Van neki *garat*-ja és *szélcsov*-e. Ide tartozik továbbá a *daraajtó*, dararosta, van *ritkább* és *öregebb*; *daraajtó kád*, ebbe rostálják a darát; *finak*, a félmérő $\frac{1}{10}$ része; *malomsajtár*, nyeles sajtár; *hébér*, emelő masina; *kocsi*, zsáktoló taliga; *piszke*, kampós végű kikötőfa; *lapos*, *hëgyës* és *küvágó csákány*, *némét* v. *hideg szem* v. *szëmszó*, láncszem az elszakadt láncot ezzel toldják össze; *papucs*, hosszúnyelű vízmerítő; *vízmerített kalista*, középen összehajtott pálca, ebbe akasztják bele a korsót s úgy merítenek vizet; *csuszaszűrő*, lyukas, nyéllal ellátott deszka; *gombóckevevő lapicka*.

A malmot tavaszkor hozzák ki a *telelő*-ből s őszi kor beviszik. A malom vagy *karrón* áll, vagy *vasmacskán*. A malomnak a víz ellenében való föllebb szállítására van a vögyhajón egy csavar, a *kobora*. A kobora egy erős ducra ráhuzott bunkósfejű üres henger. A ducot *kódök*-nek, a hengert *döböny*-nek hívják. A szárazföldön is használnak koborát, csak hogy akkor a kódök a földbe van beleverve. A használata úgy megy, hogy a döbönyre láncot kötnek s rudakat erősítenek rá. A lánc végéhez kötél van kötve, amely a parti fákhhoz, vagy ha a parton van a kobora, az órbókonyhoz van erősítve. A rudakkal körbe hajtják a döbönnyt s ezzel a malmot föllebb viszik. Biztonságul azonban a partba vert karrókra kifeszített kötelek, az ún. *csarnok* tartja a malmot, hogy ha elszakadna a vontatólánc, el ne vigye a víz.

n) Egyéb tájszavak.

<i>α) Igék:</i>	<i>csavarog</i> : látogatóba megy (Nagybajcs).
<i>bezsödrödik</i> : besödrödik.	<i>csótol</i> : lábatlankodik (Nagybajcs).
<i>betanusít</i> : beigazol, bebizonyít tanuval.	<i>díványoz</i> : pletykálkodni jár (Nagybajcs).
<i>cepê</i> : valaki valamit nem nagy kedvvel visz.	<i>écsikkaszt</i> : elemészt. [bajcs].
	<i>ékászolódik</i> : elmegy vlhová (Nagy-

ékövetkezik: elbúcsuzik (Nagybajcs).
előz: elébe megy valakinek; *mikor gyűttek, Kálmány kint is előszte őket* (Szabadi).

érogysz: letörik; *többet lett ide-stova dobává, hát érogyszott* (letörött a láda cifra diszítése).

formáz: hasonlít vlkihez.

gögyé: dédelget; *szegény ángyi! a kicsinyit mindig igen gögyéte, mégis mekhát.*

gyülködik: vesződik; *evvé a Kálóczi szigetté gyülködünk.*

hajadzik a kukorica, *mikor a csívéje haját kezdi hányni.*

hírél: híresztel; *aszt hírélük rúlam, hogy a Vaskapuhó akarok járnai* (t. i. mint hajós).

höröget: durván kiabál.

kalakutyél: kapálódzik pl. a kisgyerek az állószékben.

kazalú: kazalt rak.

követ: követel; *azon követik majd a fizecsésgét.*

kurká: piszkál.

kikompu: a gyalogösvény elején, végén, néha közepén is gödröt ás, annak jeléül, hogy arra nem szabad járnai.

lécáfú: legázol, lerongyol, leszól.
mégernyed a cipő: elereszti a szeg a cipő bőrét a talpától.

mégéhú: éhes lesz.

mégmagányosít: (a telekkönyvben egynek a nevére írják azt, ami idáig többen volt.)

mékhuzódik a buza: megtöporódik a szeme a köd miatt.

összekefetű: összedörgölődik.

nyeledzik a kukorica, *mikor a fejét kezdi hányni.*

pösül: a töltést megerősíti rőzsével.

sétiká: sétál.

tapicskú: vízbe veri a kezét a kisgyerek.

β) Névszók:

alakság: forma.

bakszekér: tragács (Nagybajcs).

csiga: játéktárgy.

csíve: cső.

csobak: nagyobbfajta vízmerítő a hajón.

csömöcsik: szemölcs.

dálló: delelő.

girgicse: guzs; *a gyereket girgicsebe tette.* A térdhajlásba egy fát tesznek, a két kezet hozzákötik, a két lábat is összekötik, aztán eldöntik az embert. Egy bácsai ember így szokta büntetni élhetetlen fiát.

járás: út.

korona: csomó, *koronába vannak kötvé*: egy csomóba.

köpőce: ebbe kever habot a bácsai borbély, akinek a rendes mestersége a takácsság.

lapátdészka: vékony deszka (névét a malomkerék lapátdeszkajától vette).

lőjtő: lejtő.

méringüllő: vízmerítő (Nagybajcs).

mincs: mécs (Nagybajcs).

öntvény: a Dunától nyert szántóföld.

pókmacska: a fákon levő pókhálóféle hernyókötés.

szérdik: aludt tej.

szotnya: első, hártvás jég.

szul: szű.

tencs: iratcsomó.

virga: csak ebben az alakban járatos: *pedig ott a kompu nagy virgán megy át*: nagy bajjal, erőfeszítéssel.

csösze: pösze.

dőre: esztelen.

dédó: mihaszna, semmitévő, aki munkájának semmi látszatja sincs: *ugy-é tésasszony, mien dedók ezek a mai cselédek.*

gölhő: golyvás.

üledelmes: élelmes.
kamuti: együgyü, ostoba.
klumpak cipő: idomtalan.
kukkó: együgyü, bászli.
kurta: rövid.
radó: jövő-menő (Nagybajcs).
száringó: száradozó.

retyemotya: össze-vissza levő.
furtonfurt: folyton-folyvást.
hamarédon: hamarosan.
kartinfogva: karonfogva.
kicsinyéskint: kicsinyenkint.
kípesint: mértékletesen.
péktán: spektálva.

Idegen szavak.

Apellá, árenda, árija, áristom, bicikli, bilét, billég, brigád, buzérál, derekció (directio), égzészta, firhang, fértá, fotográf, fránya, v. féránya, györgyina, héber (emelőgép), história, jánkli, kalamus, kalandárijom, kanális, kaput, kaszli, klázli, koszt, kóstá, krumpi, kukédli, litér, macerá, magazin, masina, masíroz, mégréguláz, muszáj, nóta, paradé, pauzá, péktán, pélé (pléh), plajbász, pósta, priccs, prucka, regemént, reguláz, réformátus, repérá, report, rötterát rözorvista, rédli, rékli, risztung, sifonér, simlédér, spárga, spórú, srágla, sterc, stráf, stráfú, sublót, szeibér, szerbusz, szécska, taksa, taragács, tápli, tútor, trungli, uzovál, vizítál.

Helyrajzi nevek.

Bácsa uccái: Fő-ucca, Kis-ucca, Böngettyü, Papköz, Tósor; *dülői* és egyéb helyelnevezései: Atkás dülő (atkás föld: kemény, göcsörtös, meszes föld), Ásó Gerőce, Főső Gerőce, Bácsői rit, Biró ere, Bodzás dülő, Böngettyü (dülő), Bukros (dülő), Csikos tó (dülő), Csonka ér (dülő), Dinnyés bukor, Gyerék erdő, Gyöntyszem (dülő), Haraszt dülő, Hégyes Gyúr (szöllővé alakított temető), Homok dülő, Hódos, Isztérgető, Jegénye bukor (dülő), Kálóci sziget, Kártelki dülő, Kerekes tó, Kis mező, Kis sziget, Kódis telek, Mocsola (mocsár + pocsolya), Papárko, Öreg Petkes, Kis Petkes, Pízverém, Szilvási tó, Szöllőskert, Tóra dülő.

Szabadi dülői: Bácsőveiszi dülő, Erdőajjai dülő, Gyöpföd, Kerti főd, Kőkínszegi dülő, Patkányos, Vonyágó.

Nagybajcs és Kisbajcs helynevei: Apáti zátony, Aranyász sziget (aranyat mosnak itt), Ásó kerület, Főső kerület, Ásó pallag, Baki, Baromilló, Bácsőiríd dülő, Bácsmaglai zátony, Bénaszög dülő, Birút-föd dülő, Budavögye, Csápónak, Csüllög v. ásó gödöri dülő, Duna-fenek, Fákajja, Fősőrit, Gemes, Gerőce, Gónahát, Haraszt, Háromági kert, Helekláb, Horkola, Jegényefasor, Kecskézd, Kendéreskert, Keszeg zátony (Keszeg János kulcsodi ember volt itt molnár a régi időben s itt bele is ugrott a Dunába), Köper, Köröszt dülő, Körti, Körtlész, Közép dülő, Közép sziget, Kúajj, Lajmahát, Legellő dülő, Lipótkúii dülő, Likócsos, Magla, Maglaláb, Mэгgyeskert, Nádrít dülő, Órozat (ez volt a legelső dülő, amit a Dunától nyertek), Öntis, Pörös sziget (sokáig pör alatt volt), Pösfák, Rakottyás, Rekeszti kerület, Sebés folyás, Sebészsd, Szarkaágo, Szarkaágoi kert, Szava, Szélhorta

homok, Szivázs domb, Szöllőskert dülő, Táborhele (48-ban egy magyar dandár ütközött meg itt a némettel), Telegdülő, Temető dülő, Tobolka, Tormó, Tormósziget dülő, Vargyuföd, Vésdomb, Vonyó (hajdan olyan sáros volt, hogy a szekereket úgy köllött innen kivontatni).

Vének uccái: Ászér, Főszér, Kertekajja, Köz, Ucca; helynevei: Anglia (erdőrész), Aranyáskú (a Nagy Duna egyik partrésze), Bésőlapos (tórész), Cigánlapos (tórész), Ciglés (dülő), Csöngettyü, (az egyházfi rétje), Dillő, Farkasuzó (a Kis-Duna egyik helye), Farok (a Nagy-Duna egy része), Ficsór (dülő), Forgó (Dunarész), Földvitel (tórész, régente innen hordtak földet), Irtás (erdőrész), Kendérföd, Keréktó, Kéttutköze, Kirásziget, Kisfódek, Koléra (sziget a Nagy-Dunán; a nagy kolera idején bukkant föl), Lakók főgygye, Macskasziget, Merített (Dunapartész), Pagony (erdőrész), Rítzdomb (dülő), Somos (erdőrész), Székert (szélkert, erdőész), Téglagödör (tórész), Torda (sziget), Varazsi zátony, Vargakert (erdőrész), Zúgó (Dunarész).

[Csicsó (Csallóköz) helynevei: Bábóca, Bésőrit, Kisőrit, Bérityó, Birótava, Böllő, Hosszukuláb, Kepésláb, Keskényeg, Kötszég (Ködszeg), Péró (cigánynegyed), Remíz, Szántás, Tükörház, Vargyas, Vörözsdomb.]

Személynevek.

Családi vezetéknevek. Bácsán: Bacskó, Baradics, Baras, Bartalus, Barton, Bárány, Bekő, Bellovic, Bors, Borsos, Bóna, Buckó, Buriján, Csala, Csepi, Cser, Cseri, Csémi, Csicsai, Csongrádi, Csonka, Csordás, Csöbör, Csurgó, Derzsi, Écsi, Érsék, Fehérvári, Fekete, Ficék, Fláskás, Forgó, Győri, Gyurics, Hangyál, Hatos, Hegedüs, Horvát, Husvít, Huszár, Idei, Kamocsai, Kardics, Károl, Kis, Kollár, Kovács, Kovácsics, Kovácsik, Kozma, Kugli, Kulaacs, Kustyán, Ladics, Ladocsi, Lafka, Lencse, Lőre, Lőrinc, Lukács, Major, Márkus, Nagy, Nímet, Oros, Ónodi, Pardavi, Patai, Pálfí, Pápai, Pető, Petes, Petrovic, Pincés, Piros, Polécki, Polgári, Raposa, Réttallér, Réti, Sági, Sári, Simon, Sindulár, Siska, Szabados, Szabó, Szalai, Szalóki, Szántó, Szédér, Szemeti, Szécsényi, Szigeti, Szombatheli, Takács, Téglás, Torma, Tóka, Tónai (Tolnai), Tót, Varga, Vas, Vámosi, Vida, Vitus, Zalka, Zokob.

Szabadin: Adorján, Bélla, Bellovic, Béli, Boldizsár, Borsos, Buriján, Cingér, Csala, Csonka, Csongrádi, Fekete, Gútai, Horvát, Kopcsándi, Kovácsics, Kozma, Kupi, Ladocsi, Lukács, Lukácsi, Major, Marosi, Miklós, Mónár, Muzsai, Ormos, Oros, Őrsi, Pár, Pajor, Pintér, Román, Sipos, Siska, Sulok, Szabó, Szemeti, Szigeti, Szuhai, Takács, Tatai, Tónai, Tót, Tuba, Vajas, Vida.

Vámoson: Adorján, Alasztics, Bacskó, Béli, Borsos, Csala, Csonka, Écsi, Erdéli, Farkas, Fekete, Fömötör, Gútai, Győri, Hatos, Horvát, Huszár, Kamocsai, Kántor, Királ, Kis, Kovácsics, Kozma, Ladocsi, Liskai, Lőre, Major, Mónár, Nagy, Némés, Nímet, Oros, Pajor, Pár, Petes, Rác, Román, Sági, Sári, Sērán, Sinkó, Sulok, Szabó, Szakál, Szalai, Szekendi, Szigeti, Tomasics, Tónai, Tót, Varga, Vég, Vida, Virág.

Véneken: Banga, Écsi, Gábriél, Gyurics, Horvát, Huszár, Kállai, Kollár, Mészáros, Mónár, Nagy, Oros, Pusztai, Rikovics, Sárközi, Somogyi, Szabó, Szántó, Szombatheli, Tót, Varga.

Körösztnevek. Férfinevek: Alajos, Albért, András (Andris), Antá (Anti, Tóni), Ambrus, Ábél, Balázs, Benedék, Béla, Dániél (Dani), Dénés, Dömötör, Elek, Ferenc (Ferkó), Flórián (Folóri), Gábor, Gáspár, Gergé, György (Gyuri), Gyula, Ignác (Náci), Imre, István, (Pista), János (Jancsi), Jónás, József (Józsi, Jóska), Kálmány, Káró (Kari), Lajos (Laci), László (Laci), Lázár, Lőrinc, Márton, Mihál (Miska), Miklós, Nándor (Nándi), Pál (Pali), Péter, Ráfaél, Rudolf, Sándor (Sanyi), Simon, Vendé, Vida. — Leánynevek: Anna (Náni), Borbála, Erzsébet (Erzse, Örszi, Örszik, Böske), Észter, Étél, Hermin, Ilka, Julia (Juli, Julcsa, Buró), Juszti, Krisztina, Margit, Mária (Mári), Marcsa, Maris, Otil, v. Tili, Rozi, Sári, Térészke, Véra, Zsófi.

Gúnynevek. Nagybajcsiak: Aptmasér, Babos, Babuka, Botrafingó, Brükes, Bucak, Bugyi, Csalomia, Csarvasz, Csata, Csesznek, Csillebiró, Csiپی, Csoze, Csutkó, Csücsöri, Denevér, Dóri, Dudolló, Fatykó, Függőmirtík, Fürgemonyas, Hahár, Hajas, Hajhajtütü, Handella, Jejc, Jingli, Jurkusz, Kajla, Kampéter, Kapodi, Karika, Karmandi, Kemintójaskepesas, Kempec, Kerdejk, Kесе, Keszendi, Kirittyó, Korgó, Kósa (Kóser elferdítése), Kréppér, Lajhár, Lódöri, Ludas, Mandi, Mankér, Manó, Maszlagibika, Menli, Moci, Mocori, Mógér, Nenevess, Nyiszlött, Pantalló, Papandur, Patvar, Péták, Píksz, Pityele, Pittyomdalidom, Poszog Rozi, Puszita, Puttavéra, Puttad-ressze, Püttyett, Rejrom, Rücskös, Sasér, Sárkánhasa, Sifis, Smédi, Sundi, Sziszai, Szundi, Tafkó, Taréla, Tompafajt, Tóbli, Töförke, Tüdös, Vikonyesívintullott (vékony csévén tolt), Vikszos, Vírcse, Zimele, Zinkli, Zuzár, Zsódér. — Vénekiek: Biri, Bundér, Csöminy, Cipcig, Gazdagyuri, Lipitbotty, Pógyes, Siccvarga, Svityú, Tökös.

V. SZÖVEGEK.

Szólásmódok.

Jó éköllött terényi a lovakat (hajtani), hogy odairhessünk.
Jószérivé magam sè tudom, hogy vót a dolog.

Fizet a jószág most.

Azér hajtyák a tóra a zсібákot, hok kárbo në mënyenek
(t. i. oda, ahol kárt okozhatnának).

Éfordúhatok ek kicsit jedző ur a dógomra?

A mútkor sok balind vót a lébe, ki is atta magát.

Igën sok csiszárgya van a halnak is, fogynak azok is.

A Tónai Istvánnévâ vagyunk keverédízsbé.

Mikor összegyűttek, bunkós ádomás vót.

A gabona is hordozza, még a zembér is hozza (t. i. hogy jól
fizessen a föld).

A kis csikók igën bolondú szaladgátak, tuttam mingyá, hov
valami zavart idő léssz.

Akkora sincs má a bűribú, mint amennyit a tenyeremre tunník
fótoznyi.

Amit két szème meglátott, két keze nem hagyott ott.

Nëm nyugottunk annyit sè, mint a mien két kutya hossza.

Ha nëm bisztattak vóna rá, nëm akattam vóna bele (rábeszél).

Átestem rajta, mint a marcátúi embër a bontószékenn.

Kutya baja, mint a szentësi halottnak.

Mëksömörlött, mint a mëcséri gyerek a vasmacsátú.

Jézus ucse! Nëm szentucscsa! Istem ments! A zisten segicse
benne! Tuggya a Jani! A Jani tuggya! Ej á zisten büntesse még
üket! Tuggya a férányo! Égye még a fene, én nëm gyülöködöm.
Lëszakatt a disznó palló, üsse meg a ménkü! Terrëmtette! Bazd
mëk körti, a fejemet vaktó még. Basszom azt a csavargó Istenit a
zapádnok! A zördögbujjik beléd!

Gúnyos mondások az egyes falukra:

Dóri nëmës bocskoros,
Cifra szürös bádogiak,
Vöröshajmás szovátiak,
Repettvalagu kónyiak,
Kákörágó csicsaiak,

Nádarató kúcsodiak,
Vesszőfosztó szégyeiek,
Rözsevágó nagybajcsiak,
Csillehordó bácsőiak,
Hörögetős vïnekiek.

(Nagybajcs.)

Vínek, egerekké inek, Vámos, abba van sok ámos,
 Nagybajcs rikkancs, Szabadi abba van sok kamuti.
 Kizsbajcs kukkancs, (Bácsa.)

Kisbajcson kiharagoszták a récéket.

Bácsán kitették a rőzsét, hom maj mégdagad; a hömbölgőt
 még meghizláták.

Könyba főhuszták a bikát a toronyba, hogy egye még a mohát
 a torony tetején. Asztán mikor má jó főhuszták, kiőtötte a nyêvit.
 Asz monták: No má kanyar ám!

A zámoliak főtették a bikát a kocsira, asztán ráútek. Ezér
 mongyák: a bikanyomó zámoliak.

A héderváriak megöttik a hódvilágot alutt téj gyalánt.

Atyafiak, zseliek
 Tura vakand, egyenek.

Népdalok.

1. Kis kertembe van egy rúzsafa,
 Mindén este kis madár dalú rajta.
 A kis madár aszt danúja sorárq,
 Árvq lészék én nëmsokárq.
2. Léhullott a rúzs levele,
 Êhorta ja zószí szél hideg szele.
 Ha êhorta, ujra hajt ki pirossat,
 Találok szeretôt csinossat.
3. Ferenc Jóska nekém uan lovat ád,
 Ha ráüllök, még a zegegbe is jár.
 Neki járok zöd erdőnek, berégnek,
 Nincsen párgyq a bácsqi legínnek.
4. A bácsqi léánbanda de hírés,
 Tizénhárom êcs csuportba de kínyës.
 (Büszkesígbú nëm tunnak má mit ténnyí,
 Magukat asz fotográfion lëvënyí.)
 Êk kis lánynqk nëm teccëtt a fõrmájq,
 Hazavitte, beleváktq a sárbq,
 (Hazavitte beleváktq a sárbq,
 Hon në lássq, mijen ferde a szájq.)

A bácsqi léányok mind ujanok,
 Gyórvárosba kofákonnyí êjárñqk.
 (El is aggyák mindënnap a zóccsígët,
 Azon vësznek pofájukra fõstíkët.)

A bácsői leányok mind ujanok,
Győrvárosi sörödébe éjárnök.
(Büszkén mongyák ott a főpincérnek,
Hozzon ide öt üveg sört kettőnknek.)

O Zárójel közti részt megrepetálják.

(Énekelte: Patai János 28 körüli házassember Bácsán.)

5. Esik a zessó, nem akar mégányi,
E za Szabó Pista vélem akar hányi.
Esik a zessó, hajlik a vessző,
Harakszik a katona, mer mégázik a lova.

6. Kinyillott a zibola a zerdőbe,
Keres engem a vármégye csöndörgye.
Én Istenem, ha engem méktalánok,
Tudom, hogy mi léssz a víge,
Rövid kötél egy naty fa tetejibe.

Künn a pusztán átokházba születtem,
Mer éhagyott kit igazán szerettem,
De mit is ír má énnékem ev világ,
Ablakimba éhervatt a gyöngyvirág.

Künn a pusztán egymagamba vagyok én,
Keresem aszt a fát, mëlre kötnek fő,
A zaldóját! ha én aszt méktalánám,
A vármégye ura előtt kivágnám.

7. Zavaros a Duna vize, azér ingadozik,
Szerelmes a legíny, azér fárodozik,
Szerelmes nem vóna, nem is fárodozna,
A maga falujábó még is házosonna.

8. Beiratott a főorvos katonának,
Ném tüzérnek, haném egy rongyos bakánok.
A főorvos méktalátó a hibámot,
Fáj a szivem kis angyalom tē utánnod,

9. Mikor engem három felcser vizitá,
Idésanyám a folosón sirdogá.
Nē sirgy anyám, nē sirgy! mér szülté e világró?
Mér nēm doptá sejhuj a zavaros Dunábó?

10. Ha kimégyek én a rítre kaszáni,
Ném tudok a viráktú rëndēt vágni.
Kik néfelejes virágzik a rëndembe,
Árvó kis lány, kinek nincs szeretője.

Ha kimögyék én a ritre gyűjteni,
Léülök a rënd szilire busúni.
Száj lë harmat kik ibola tövire,
Nëm talállok ëggy igaz szeretőre.

11. Ződ erdőbe jártam vadgeszténye tövibe,
Ott láttam ëk kis lányt, aluttam is a zölibe.
Mikor fölibrettem, akkor jutott nekem eszëmbë:
Szeret ez a kis lány, kacsingat is a szemëmbë.

Mindasz mongyák sejhuj! icike, picike a babám
Ha tánculok véle, nëm is illik az éhhozzám.
Nëm bánom én rózsám, akármillen icipici vagy
Nagy a mi szerelmünk, igyis-ugyis a zenyim vagy.

12. Túl a Tiszán van ëty hajó kikötvë,
A zelege feketüre van föstvé.
Abba van egygy gyönyörü szíp barna kis lánka,
Nëm forog a zevedző vitorlájá.

Árvó vagyok, jaj de igazi árvó,
Ki vagyok a babám szivibú zárvo.
De ha engëm a szivibú tyuhaj kitagad,
Magos a zég, csillagostú rászakad.

13. Nyis ki anyám zödleveles kapudat,
Eresz be a szabaccságos fijadat!
Beeresztlek idës fijam, vártólak,
Három éve, miúta nëm láttólak.

14. Fehír szöllöt, fehír szöllöt nëm szereti a darázs,
Asz hallottam kis angyalom, hogy nëm szerecc igazán.
Ha nëm szerecc engëmet, add másnök a szivedet,
Ityhá kedves kis angyalom nëm leheték a tized.

A bácsói hëgyódalon rig elóvatt a hó,
Asz hallottam kis angyalom, elesëtt veled a ló,
Kitörött a joppkezed, mivë ölész engëmet?
Ityhá kedves kis angyalom nëm leheték a tized.

15. Ződ erdőbe szól a fekete rigó,
Szíp lëánbú lëssz a legincsábittó.
Ën Istenëm, de boldog asz, ki csunya,
Szëgín legín szivit nëm szomorittya.

16. Árvó csollán, ha lëszakittanalók,
Mit gondóná rúzsám, ha ëhagynalók.

Mit gondúnik, ha ityhoszta a zidó,
Mér nem vótá igaz szívü szerető.

17. Ha kimegyék a zerdőbe sétányi,
Utánnom gyün äty kis madár dalúnyi.
Hoz utánnom äty szomoru levelet,
Rá vót irvâ, hogy a babám nem szeret.

Ha tuttad kis angyalom, hogy nem szerecc,
Mér nem irtá äty szomoru levelet.
Tëtted vóna gyórvárosi póstárq,
Hoszták vóna a bácsqi uccábq.

Idésanyám, ki jó huszár, ha én nem,
Ki nyergeli föl a lovát, ha én nem.
Főnyergelém kese lábu lovamat,
Bemutatom a királnqk magamat.

18. Bádогоzzák a bácsqi templomot,
Kilenc kislány horgya fő a bádogot,
Kilenc kislány, kilenc szölke leginnyé,
Mindënik a maga szeretőjivé.

Bádогоzzák a bácsqi templomot,
Jaj de szípën szónak benn a harangok.
Ëggy asszonynak értem hát még a lányq,
Jaj de búsan harangoznak réájq.

Mos csinájják a bácsqi temetőt,
Engëm temessenek bele legelőbb.
Engëm előbb, utánnom a babámq,
Hogy në tarcson töpp szeretőt magánqk.

Ki van föstvé a temető kapuja,
Ki van tüzvé a legínyek ászlőja.
Ószi szellő hajtogattya tetejit
Mér neveli idésanya gyerëkit.

19. Oda alá arattyák a zabot,
Kis kertembe raktyák a zasztagot.
Rászálott äty hosszu lábu góla,
Kis angyalom taniccs még a csókra.

20. Özvegyasszon mekfőszte a zibolát,
Hoty szeressem, hogy végyem el a lányát.
Nëm azért szeretlek, hogy én évégyelek,
Mëkcsalom a szivedet.

Mékcsâtd tã barna kislány magadat,
 Mer nãm talász nálomná igazabbat.
 Nãm azér, csak azér, rúzsám a szerelmedér,
 Mëkhalok a szivedér.

21. A bácsõi lányok, hogyan jártok!
 A faluba vizet nãm talátok,
 Mer a zsilip befagyott,
 A szeretóm êhagyott szombateste.

22. Ha mégëccër szerelmes tûnik lënnyi,
 Barna legínt sosë tûnik szeretni,
 Mer a barna hamar êtud felennyi,
 Csak a szölke tud igazán szeretni.

23. Oda alá zöd kis erdõbe,
 Fülemlile fízsket rakott benne.
 Ên is oda mënnik lakni,
 Hotyha fízsket tûnik rakni.

Oda várnám én is a babámot,
 Vetnik néki jó puha ágyot.
 Mëgölëním, mëkcsókúnám,
 Karjaimba elâtatnám.

24. Eza zucca keserves,	A bácsõi temetõ,
Benne lakik a kedves.	Sirom benn a legësõ.
Azér uan keserves,	Nëmsokárõ mëkhalok,
Mer êhagyott a kedves.	Mind a rózsa hërvadok.

25. Ríg lëhullott a levele a fánõk,
 Rígënn járok kis angyalom utánnod.
 De mihaszna, aki nãm tud szeretni,
 Jobb lett vóna idõ elõtt feledni.

Feledlek is, felettelek nãm ëccër,
 De hijábõ eszëmbë jucc ezërszër.
 Be vagy irvá a szivem közepibe,
 Tisza vize ki se mossa belülle.

Tisza vize a tengërig mëk së ál,
 Êrted rúzsám a zën könnyem foldogál.
 Titkon kirëm a jó Istent azúta,
 Në vergyën mëg, hogy a szivem mëkcsâtd.

Ha még ëccër szeretni kõ valaha,
 Barna legínt nãm szeretëk de soha.
 Mer a barna mind csapodár szok lënnyi,
 Csak a szölke tud igazán szeretni.

A zén rúzsám piros bársony paplanya,
Három íjjê husztam-vontam magamra.
Három íjjê husztam-vontam magamra,
Jaj de sajnós kimarattam alulla.

26. Nincsem pízem, émullattam Nékerezsdi csárdábó,
Nincs szeretóm, csak magam vagyok árvo.
Árvo vagyok, mind összê a, sej mind összê a sik mezó,
Nëm is vótam, nëm is lészék soha igaz szeretó.

Zóđ erdőbe szároz ágró rászálott a pacsirta,
Engem bizon nê csalogass Mariska.
Nê csalogaszd a zén árvo elkeserédett szivemet,
Te nálodná szébb is jobb is csalogathat engemet.

Natykendómnek, natykendómnek jaj de hosszu a rojtya,
Rám terittem, lábom veri a rojtya.
Eladom a szászforintos, sej szászforintos kendómet,
Kiváttom a, kiváttom a katona szeretőmet.

27. Nincsem pízem, nincsen kendóm, rúzsám égyget athatná,
Közepibe dupla székfüt rakhatná.
Nity sarkábó, nity sarkábó, sej var bele a nevedet,
Ugyis tuggya egisz világ, hogy én tígéd szeretlek.

28. Lányok, lányok, lányok, lányok, ti bácsói lányok,
Lëssz még nekték, lëssz még nekték szomorú viláktok,
Lëssz még nekték, lëssz még nekték ojan szük esztendó,
Jó lëssz még a, jó lëssz még a kubikos szeretó!

29. Tábló, tábló, tábló, tábló, de nagy tábló buza,
Közepibe, közepibe kinyillott a rúzsza,
Szíle piros, szíle piros, középe fekete,
Jaj de gyászos, jaj de gyászos a babám ílete,

30. Apró szëme van a kukoricánok,
Ez a kislány mégin mégmaratt lánnok,
De nëm azér maratt még, hoty szíp nëm vót,
Szeretóje ety pozsonyi hidász vót.

31. Sejhuj, minek is van a föcskének ol hosszu szárnyó.
Nem is legíny, kinek nincsen babájó.
Lám én ëtyhó így is ugyis éjárók,
Sejhuj, mëgesik, hogy niha-niha ott hálok.

32. Ha kimëgyék kiskapumba,
Bezörgetek ablakidba.
Nê kérdëzd, hoty ki zörgetett,
Nálomná szébb is lehetett.

Viszzahosztam a jetykendőd,
 Váloszthacc má más szeretőt,
 Jeggyürüt is visszaadom.
 Magamat csak búnak hagyom.

33. Barna kislány ablaktya köszt csillag ragyog finyessen,
 Az a csillag aszt jelénti, hogy nem szerecc idésém.
 Ha nem szerecc idésém,
 Nē szomoriczd a zén árvo szivemet,
 Ugy émēgyék a falubú, hirt sē hallnak felüllem.
 Ha már ennek ity kő lēnnyi idēs, kedves galambom,
 Katonánqk ēkő mēnnyi idēs, kedves galambom.
 A jó Isten álgyon mēg,
 Nē szomoriczd a zén árvo szivemet:
 Három év múlva visszagyüvők, ujbú tigēd szeretlek.

34. Kapitány ur, kapitány ur, kiatta a reportot,
 Ki is husztam, ki is husztam túle huszonēgy napot.
 Risztungomat, risztungomat viszik a magazinba,
 Engēm pedig, engēm pedig a zēggyes áristomba.

Kapitány ur, kapitány ur, aggyon Isten jó napot,
 Aggyon Isten, aggyon Isten, barna kis lány, mi bajod.
 Kapitány ur, kapitány ur, sēmmi bajom nincs nekēm,
 Szeretōmet, a babámot a zēggyezsbú kikirēm.

Kár vóna még, kár vóna még a zēggyezsbú kiannyi,
 Ha bētyár vót, ha bētyár vót, ki köll annak szenvennyi.
 Szenvedēt, má, szenvedēt má három évig ōleget
 Eressze ki kapitány ur szabaccságrō, ha lēhet.

35. Hazafelé ál a koci ruggya,
 Sárqo csikó van elejbe fogvá.
 Szípēn szól a csōngō a nyakábō,
 Mēkszabadulok babám nēmsokárō.

Mēkszabadulok, mēg is házasodok,
 Aszt vēsžek el, akit én akarok.
 Tē mēg babám válossz más szeretőt,
 Mér vártōd mēg a három esztendőt.

36. A bācsqi, a bācsqi temetō árkábo,
 Éhērvatt a gyōngyvirág magábō.
 Ōntōzzitēk lányok, hogy ē nē hērvaggyon,
 A szerelēm három évig kösztünk fönn maraggyon.

37. Gyōrvározsúbú elindút a gōszhajō,
 Tetejibe. nemzetiszin lobogō.

A béseje sárgáró van kiföstvê,
Szabaccságos huszárok únek benne.

Kapitány úr jó vezesse a hajót,
Komáromnak írje a derekciójót.
Ugyis ott vár a göszkocsi már minket,
Aki évisz szülőfödre bennünket.

38. Mit tész nekém öggy ómát ketté vágnyi?
Mit tész nekém a babámtú éványi?
Más ujjomra fordítottom a zarany gyürümet,
Éhagyom a mostani szeretömet.

39. Szolnok alatt, Váró alatt,
Ípittik a réformátus templomot.
Három kislány, három kislány
Horgya fő ja bádogot.
Három kislány, három kislány,
Szíp fekete ruhábó.
Gyöntykoszoru, rózsabimbó
Gyöntykoszoru ráhajlik a váláró.

Szolnok alatt, Váró alatt;
Indulóra füttyentött a masina.
Három kislány, három kislány,
Kialott a kapuba.
Má messzirú, má messzirú,
Kiáttya ja vezírnek:
Në vigye ê, hozza vissza
Në vigye ê a kedves szeretömet.

40. Në mennyí firhó csárdás kis angyalom,
Vár még a zén harmichat hónapom.
Ezérkilencvenöt nap van benne,
Sej, ha mégvárnád, de jó szived lenne.

Firhó ménté kedves kis angyalom,
Nëm vártóð még harmichat hónapom.
Másnok attad a të jó szivedet,
Boldokságot nëm kívánok nekéd.

41. Ferenc József mos lét্ট a zuj királ,
Tavasszá is berukkulást kíván.
Én is belejutottam a sorba,
Kis angyalom nëm téheték rúla.

Idésanyám visellós korába,
Ugrott vóna véllem a Dunábó.

Tisza vize folik a Dunábo,
Nëm szógánám a császárt hijábo.

42. Montam anyám házasicscs mëg, mer évisznek katonánok,
Ha jévisznek katonánok, észeretik a babámot.
Szerezsd pajtás, nëm bánom,
Íjyed velle világod.
Csak elöttem mëg në csolkúd
Szivemet szítrepiszti a bánot.

43. Októberba mënnek el a legínyék,
Jaj, de nehezen bucsuznak el a szégínyék.
Isten veleték, szerbusz lányok, legínyék,
Három évig nëm beszillék vélleték.

Kocsmárosné ára vészëm a zutat,
Amére az a két fínyës csillag ragyog.
Két fínyës csillag mutattya a hazámot,
Három évig nëm látom a babámot.

Bácsó előtt mëgálott a gószkocsi,
Abbú szabaccságos hidászok szátok ki.
Örömmé mongyák a bácsói kislányok,
Mëggyüttek a szabaccságos hidászok.

44. Susztër vót a zapám, de nem csizmazia,
Azér ojan rövid a bakancsom száró.
Vergye mëg a zisten susztër-csizmaziát,
Mér váktó rövidre a bakancsom szárát.

Vergye mëg a zisten a mészáros bárgyát,
Mér váktó el a gyöngé borgyu nígy lábát.
Mer a gyöngé borgyu nëm tud lábró anyi.
A szégín bakánok hátán kó hordoznyi.

45. A gózösnek hat picí kereke,
Ki van föstve tiszta feketíre.
A bëseje sárgáro,
Rëzorvisták számáro,
Azon visznek hosszú szabaccságró.

Mondulafa fehéret virágzik,
Öreg baka haza kívánkozík.
Az van írvá sejeha
Szabaccságos könyvembe,
Komisz ílet itt hagylak örökre.

46. A gőzösnek hat kereke,
Bárcsak össze-vissza törne,
Bárcsak össze-vissza törne,
Hogy engem é né vihetne!

A gőzösnek nincsen ruggya,
Mégis évisz messze utra,
Messze utra, Cseországbó,
Cseországi kaszárnyábó.

A gőzösnek hat ablaktya,
Nyujcs ki babám karod rajta,
Nyujcs ki rajta mindakettőt,
Úgy ölēj még, mind azelőtt!

47. Ferenc József, Ferenc József Budapestre utazott,
Két szíp huszár, két szíp huszár utánq masírozott.
Kérdi tőlük Ferenc József: Mi ujság?
Mékhát Rudolf trónörökös, gyászq van Magyarország.

Ó tē Rudolf, ó tē Rudolf mér őted é magadat?
Mér hatytad é, mér hatytad é Stéfánia párodát?
Ó tē Rudolf stb.

48. Ęty szem kökín, két szem kökín,
Tátott száju susztérlegín,
Mér őted még a papucsot,
Azér nem nyótt ki a bajszod.
Leveles a zág a zerdőbe,
Szerelmes a kis lány sőtítbe.

49. A bácsqi kis lány piros ricit var,
De a széme mindig a legínyen van.
Három hétig varta a piros ricit.
Mégis vizájárú varta a szinit.

50. Csütörtökön este
Szomszidasszony leste,
Bakakőpönyegbe
Maga bujt bele.

51. Ęccēr esik esztendőbe karácson,
Fírhő mént má a naccságos kisasszony,
Csebogár, csebogár, Sári nő dobáj,
Mer ha én mégdoblak,
Az is nekéd fáj.

Eszkendőbe éccer esik viszköröszt,
Zsidó leján szobájábq nincs köröszt,
Csebogár stb.

Eszkendőbe éccer esik hushagyó,
Akkor táncú mindén piszkos szógáló,
Csebogár stb.

52. Ety szem szöllő most irik,
A Juliskát mos kírik.
Hová mëgy a levele,
Szölke legíny kezibe.

53. Szigetközi lány,
Fírhó mënne má,
Fírhó mënne, de nēm vészik,
Azt a bolondot nēm tészik!
Szigetközi lány.

54. Mind asz mongyák a kapások, nēm lëssz bor,
Mit iszik az ács, kúmvives tavaszkor?
Egisz hétën üti-veri a téglát,
Szombat este mëgissza a napszámát.

Tizënhárom külü van ëty kerékbe,
Ez a kis lány nēm ereszt be estére,
Be nēm ereszt, berugom a zajtóját,
Eszszeszidom a kiföstött pofáját.

55. Már én többet, már én többet drótos legín nēm lëszék,
Dróttekeresët, dróttekeresët a válomra nēm tészék,
Mer asz mongyák, mer asz mongyák drótos legíny gyújjön be,
Nekëm is van, nekëm is van likas fazík, fótozd be.

56. Êmënt a pap szilvát lopnyi,
Êfelejtött zsákot vinnyi,
Lëvetette a gatyáját,
Abba rakta a szilváját.

57. Túsó soron fütüül a zsidó,
Asz fütüüli: Mi van eladó?
Nyulbór, harminc krajcár a zárq,
Gyere zsidó, vág be a zságbq!

Ëggyiptomba mëgy a zaratás,
Steinër Náci a zësó kaszás.
Simon Salamon a kivekötő,
Somlóci Êszter a marokszédő.

58. A bácsói tagosztálnak víghó mént a munkájo,
 Akik vótak jobb-jobb gazdák nem álottak rájo,
 Héj! de már ők is ráálottak.
 Héj! hogy Bukrozsóbú is kapnak.

Téglás Ferkó, Kovács Jankó a fölsíghó méntek,
 Oroszvárig el is méntek, onnan visszatértek.
 Héj! kicsint igyunk, nagy a köccsig,
 Héj! nem fizeti még a kössig.

59. Ha éviszlek a templomba Sáro,
 Méltók leszünk a pap áldásáro,
 Ha ránk aggya pap a záldást Sáro,
 Haza viszlek jó köleskásáro.

60. A kizsbajcsi lányoknak szórszoknyájuk van.
 Szórszoknyájuknak ajján rakott fodor van,
 Rakott fodor a zajján, Györbe varratta,
 Szeretője varratta, szög színü barna.

61. Szilés a Duna, magos a partya,
 Nincs ojjan legíny, ki átugorgya.
 Horváth Gábor átugorgya,
 A csizmáját nem sározza,
 Az ám a legíny!

Létészi a szürit a Duna mellé,
 Léhajtya a fejit Nagy Julis mellé,
 A Nagy Julis jár utánnó,
 Rítést, fánkot hord utánnó,
 Az ám a léány!

62. A Nagy Julis derik lány,
 Darát vetött a zuccán,
 De a dara nem két ki,
 Horvát Gábor gyere ki.

Nem méheték galambom,
 Mer a szekeret rakom,
 Maj ha éccör mërakom,
 Maj kimëgyék galambom.

Ne egy marok geszténye,
 Vidd el a faluvigre,
 Add neki egy legínnek,
 Gábor nevezetünek.

Ha kérdi, hoty ki kütte,
Mond, hogy a Julis kütte.
Tirararararara!
Mond, hogy a Julis kütte.

63. A menyasszony nēm iszik,
Mer ab bizony nēm illik — a sötítbe.
De kivittik a gyërtyát,
Kapta menyasszony magát — a sötítbe.
Kancsó borbú nagyot hörpentétt;
Gyërtyát vittek, nagyon megijett,
Boros kancsót lètette
Lencsés tál közepibe — a sötítbe.

Minapábø sétátom,
Ëty kis léányt megláttom — a sötítbe,
Babáját is meglátto
A zablaktyát kitártø — a sötítbe.
Níni, níni mingyár bemászik,
Jaj, jaj, jaj csak a lábø láccik.
Mindig az van eszømbe
Mi csinánøk odabe — a sötítbe.

64. Katonánøk nēm jó lènyi,
Mer keveset annak ènyi.
Kicsiny az a bágyogcsésze,
Mencsèn még a zisten túle.

Sirat engèm a madár is,
Még a földre hajló ág is.
Az is azér hajlik a földre,
Szóna hozzám, ha lehetne.

E za barna kis menyecske,
Szóna hozzám, ha lehetne.
Szóna hozzám, de nēm szabad,
Fáj a szivem, maj mëkhasad.

65. Sejhuj! Püskin az gyütt szokászbø,
A bableves bedüt a Dunábø,
Lèngrik a kocsmárosné asszonyság,
Pincés Ferkó étátotta a száját.
Évelődik, mírgelődik magábø,
Hoty soha sè vót a szája még így étátvá.
66. Debrecèmbe jártøm én,
Ëk kis szíp lánt láttøm én.
Amint ötet megláttøm,
Mingyár magamnak szántøm.

Alattomba aszt is gondútam,
 Jó vóna őt még is csókúnom.
 Ujju huzz rá cigány!
 Hadd vigaggyon az lány,
 Ő a lakodalom tárgyo,
 Hadd pördűjjon a szoknyájo,
 Nëm ő a zutósó,
 Akiér busújjon,
 Százná többen járták igy má,
 Nëm veszülës e hínár.

Télënn kerittëm nyakamba a bundámot,
 Nyáron pedig eső ellen a subámot.
 Ez alatt nëm fásztom,
 Az alatt nëm ásztom,
 Rúzsám hozzád jártom.
 Ujju stb.

Páppi kis lány a szeretóm,
 Karcsu dërëkán a selëmkendő,
 Karcsó dërëkát átölellem,
 Szíp a szëme, szëmöldöke, de szeretëm!
 Ujju stb.

Balladák és románcok.

Bereg Náni.

1. Berëg Náni piros pántlikájjo,
 Elakatt a megye kapujábo.
 Ára kirëm a vitíz urakat,
 Akasszák ki piros pántlikámot.

Dali Mári.

2. Szëgín Dali Mári de sokat szenvedëtt,
 (Mikor a ladikbú a Dunábo esëtt.)

Ki is uszott vóna, ki is tudott vóna,
 (De ja huncut mónár visszataszintotta.)

Csillagok, csillagok szípen ragyoggyatok,
 (Kedves szeretómnek utat mutassatok.)

Harangok, harangok szípen hangozzatok,
 (Kedves szeretómnek szíp vörsöt huzzatok.)

Nyilnak már a rúzsák a hëgyek tetejinn
 (Hërvad e za mónár a börtön fenekinn.)

○ Zárójel közti részt megrepetalják.

De nem azér hervad, hogy a rúzsák nyilnak,
(Hanem azér hervad, kíz a zakasztófa.)

() Zárójel közti részt megrepetálják.

3. Tisza partyán rúzsá terém,
Részszarkantyum összeverém.
Té is rúzsám a cipödet,
Úgy vigasztád a szivemet.

Tisza partyán elaluttam,
Jaj de szomorut ámottam,
Mégámottam aszt a zéggyet,
Rúzsám nem leszék a tized.

»Egy bizonyos megakart nősünyi, igén gazdag vót, de a
ményasszony nem akart hozzámenni«:

4. Én átvátódom kis halacskává,
Vigan uszkálok asz habokba.
Tijed azér mék sè leszék,
Szándíkodnak tört veték.

Van a zén apámnök ollan hálója,
Kivé a kis halat kifoggya.
Enyimnek mégis lènnéd köll,
Szándíkomat bétöttenéd köll.

Én átvátódom kiz sgerlicére,
Vigan röpdösök a levegöbe.
Tijed azér mék sè leszék,
Szándíkodnak tört veték.

Van a zén apámnök ollan fegyvere,
[Kivé] a kizs gerlicét lè lüvi vele.
Enyimnek azér mégis lènnéd köll,
Szándíkomat bétöttenéd köll.
(Énekelte Vida J. 70 éves ember.)

5. Fekete vározsba fírhő mént ek kis lány,
Midón elindulván, hideg borzongatván:

Anyám, anyám, anyám, kedves idésanyám,
Hol van a té lányod, a zén kedves párom.

Émënt, émënt, émënt a naty heggyek közé,
Asztát terégetnyi, tálót borogatnyi.

Nincs ott, nincs ott anyám, kedves idésanyám,
Hol van a té lányod, a zén kedves párom.

Émënt, émënt, émënt a naty heggyek közé,
Szűsz koszorujábq gyöngyöt füzögetnyi.

Nincs ott, nincs ott anyám, kedves idés anyám,
Hol van a tē lányod, a zén kedves párom.

Nēm türöm-tagadom, má ki kő vallanom,
Kamarábq fekszik selēm paplanágyon.

Bemegy a vőlegíny, nyul a kebelibe,
Vészi a zörek kést, szurgya a szivibe.

Vírēm a víréddē főjjik ety patakba,
Testēm a testēddē títessik es sirba.

A legínt temetik napnyugottya előtt,
A léánt temetik napnyugottya után.

A legínnnek sirgyán három rozmaringszál,
A lējánnak sirgyán három vadgalamb ál.

A za három galamb csak asz turbíkújja,
Átkozott a zapa, héccerte a zanya.

Átkozott a zapa, héccerte a zanya,
Aki a lējányát il zshivánnqk aggya.

6. Nyitvá van a börtönajtó vaszavárgyq,
Gyerték elő hósmagyarok asz halálró,
Bucsuzzatok el egymástú mindörökre,
Így líptyeték, így líptyeték jobb íletre.
Tekincs pajtás föl a zégre a zistenhez,
Hoty fordicca szēmeit a magyar nípře...

TARTALOM.

	Lap
Bevezetés	3
I. Hangtan	9
II. Szótan	19
III. Mondattan	24
IV. Szókincs	26
V. Szövegek: szólások, népdalok, balladák és románcok	46

NYELVÉSZETI FÜZETEK

— MONOGRÁFIÁK GYŰJTEMÉNYE. —

1. **Simonyi Zsigmond: A magyar szórend.** (Ára másfél kor.)
2. **Simai Ödön: Marton József mint szótáríró.** (Ára másfél korona.)
3. **Kocsis Lénárd: A mondatrészek Brassai mondatelméletében.** (Ára másfél korona.)
4. **Simonyi Zsigmond: Tréfás népmesék és adomák.** Nyelvjárási olvasókönyv. (Ára másfél korona.)
5. **Simonyi Zsigmond: Az új helyesírás** szövege és magyarázata. (Vászonborítékban másfél korona.)
6. **Rubinyi Mózes: Két tanulmány a nyelvészet s a nyelv-művelés történetéből.** Grimm és Révai. A mondat. (Ára egy korona.)
7. **Gombocz Zoltán: Nyelvtörténet és lélektan.** (Ára 1 kor.)
8. **Simonyi Zsigmond: Helyes magyarság.** (Ára két korona, egész vászonkötésben három korona.)
9. **Varga Ignác, Szabó Dezső, Kertész Manó: Nyelvjárási tanulmányok.** (Ára másfél korona.)
10. **Nagy Sándor: A váci nyelvjáras.** (Ára két korona.)
11. **Simonyi Zsigmond: Elvonás** (elemző szóalkotás). (Ára másfél korona.)
12. **Székely Ábrahám: Alanytalan mondataink alanyáról.** (Ára másfél korona.)
13. **Erdélyi Lajos, Horger Antal, Szekő Aladár: Nyelvjárási tanulmányok.** (Ára másfél korona.)
14. **Simai Ödön: Dugonics mint nyelvújító.** (Ára másfél kor.)
15. **Simonyi Zsigmond (Bartha J., Melich J. és Szilasi M.): A nyelvtörténeti szótárról.** (Ára egy korona.)
16. **Berze Nagy János: A hevesmegyei nyelvjáras.** (Ára másfél korona.)
17. **Beke Ödön: A pápavidéki nyelvjáras.** (Ára két korona.)

18. **Gácsér József: Telegdi Miklós nyelve**, különös tekintettel a mondattanra. (Ára két korona.)
19. **Valló Albert, Ágner Lajos, Szenttamási János és Stan Vazul: Kölcsönös hatások a hazai nyelvek közt.** (Ára másfél korona.)
20. **Szűcs István és Gencsy István: Nyelvjárási tanulmányok.** (Ára másfél korona.)
21. **Kertész Manó: Analógia a mondszerkesztésben.** (Ára két korona.)
22. **Vértés József: A gyermeknyelv hangtana.** (Ára egy kor.)
23. **Szeglet István: A főnévi igenév Arany Jánosnál.** (Ára egy korona.)
24. **Réger Béla: A határozott névmutató.** (Ára másfél kor.)
25. **Beke Ödön dr.: A vogul határozók.** (Ára két korona.)
26. **Oláh Gábor: A debreceni nyelvjárás.** (Ára másfél kor.)
27. **Nádai Pál: A magyar népetimológia.** (Ára egy korona.)
28. **Simonyi Zsigmond: Az ikes ragozás története.** (Ára egy korona.)
29. **Böszörményi Géza: A jánosfalvi nyelvjárás.** (Ára egy korona.)
30. **Geleji Katona István: Magyar grammatikatska.** (Ára egy korona.)
31. **Teleky István: A tárgyeset Arany Jánosnál.** (Ára egy korona.)
32. **Viski Károly: A tordai nyelvjárás.** (Ára egy korona.)
33. **Beke Ödön: Kemenesalja nyelve.** (Ára egy korona.)
34. **Horváth Endre: A bakonyaljai nyelvjárás.** (Térképpel és rajzokkal. Ára két korona.)
35. **Szolár Ferenc: Jelentés-tanulmányok az asszimilációs jelentésváltozásról.** (Ára egy korona.)
36. **Szeremley Császár Loránd: Jelentés-tanulmányok a komplikációs jelentésváltozásról.** (Ára egy korona.)
37. **Bacsó Gyula: Az adavidéki nyelvjárás fő tekintettel a mondattani sajátságokra.** (Ára egy korona.)
38. **Szabó Sándor: A szigetközi nyelvjárás.** (Ára egy korona.)

A REGÖS ÉNEK

ÍRTA

VIKÁR BÉLA

BŐVÍTETT KÜLÖNNYOMAT A MAGYAR NYELVŐRBŐL

BUDAPEST

AZ ATHENAEUM IRODALMI ÉS NYOMDAI R.-T. KIADÁSA

1907

Ára egy korona.

NYELVÉSZETI FÜZETEK

— MONOGRÁFIÁK GYŰJTEMÉNYE. —

1. **Simonyi Zsigmond** : **A magyar szórend.** (Ára másfél kor.)
2. **Simai Ödön** : **Marton József mint szótáríró.** (Ára másfél korona.)
3. **Kocsis Lénárd** : **A mondatrészek Brassai mondatelméletében.** (Ára másfél korona.)
4. **Simonyi Zsigmond** : **Tréfás népmesék és adomák.** Nyelvjárási olvasókönyv. (Ára másfél korona.)
5. **Simonyi Zsigmond** : **Az új helyesírás** szövege és magyarázata. (Vászonborítékban másfél korona.)
6. **Rubinyi Mózes** : **Két tanulmány a nyelvészet s a nyelv-művelés történetéből.** Grimm és Révai. A mondat. (Ára egy korona.)
7. **Gombocz Zoltán** : **Nyelvtörténet és lélektan.** (Ára 1 kor.)
8. **Simonyi Zsigmond** : **Helyes magyarság.** (Ára két korona, egész vászonkötésben három korona.)
9. **Varga Ignác, Szabó Dezső, Kertész Manó** : **Nyelvjárási tanulmányok.** (Ára másfél korona.)
10. **Nagy Sándor** : **A váci nyelvjárás.** (Ára két korona.)
11. **Simonyi Zsigmond** : **Elvonás** (elemző szóalkotás). (Ára másfél korona.)
12. **Székely Ábrahám** : **Alanytalan mondataink alanyáról.** (Ára másfél korona.)
13. **Erdélyi Lajos, Horgler Antal, Szemkő Aladár** : **Nyelvjárási tanulmányok.** (Ára másfél korona.)
14. **Simai Ödön** : **Dugonics mint nyelvújító.** (Ára másfél kor.)
15. **Simonyi Zsigmond** (Bartha J., Melich J. és Szilasi M.) : **A Nyelvtörténeti Szótárról.** (Ára egy korona.)
16. **Berze Nagy János** : **A hevesmegyei nyelvjárás.** (Ára másfél korona.)
17. **Beke Ödön** : **A pápavidéki nyelvjárás.** (Ára két korona.)